

HUMANITNÉ VEDY

INOVATÍVNE METÓDY V RÁMCI VYUČOVANIA

DEJEPISU

Tento učebný materiál vznikol v rámci projektu Inovatívnosťou zvyšujeme efektivitu vzdelávania (ITMS 26110130185) v súlade s Operačným programom Vzdelávanie Ministerstva školstva Slovenskej republiky. Projekt inovuje a modernizuje obsah, metódy a výstupy vyučovacieho procesu pre nové kompetencie práce v Modernej škole 21. storočia. Projekt bol realizovaný v časovom rozpätí rokov 2009 až 2011 a bol spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie. Realizátorom projektu (prijímateľ NFP) je Súkromná základná škola BellAmos, Ul. východná 18, Martin.

Názov: Humanitné vedy – inovatívne metódy v rámci vyučovania dejepisu
Autori: Mgr. Zuzana Herbrychová, Mgr. Štefan Harkabus
Vydavateľ: Súkromná základná škola BellAmos, Martin
Grafické spracovanie a tlač: FORK, s.r.o., Martin
Vydanie: prvé
ISBN: 978-80-970692-0-9

obsah

Obsah	3
O projekte	4
O aktivite 2. 2	7
Realizačný tím aktivity 2. 2, predmet dejepis	8
Úvod	9
5. ročník	11
6. ročník	35
7. ročník	49
Inšpirácie, nápady, podnety... ..	63
Prílohy	71
Literatúra	87

■ O projekte

V roku 2009 vtedy Agentúra Ministerstva školstva Slovenskej republiky pre štrukturálne fondy schválila Súkromnej základnej škole BellAmos v Martine projekt Inovatívnosťou zvyšujeme efektivitu vzdelávania, spolufinancovaného z Európskeho sociálneho fondu a Štátneho rozpočtu Slovenskej republiky. Škola prostredníctvom operačného programu Vzdelávanie (Prioritná os 1 Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy, Opatrenie 1. 1 Premena tradičnej školy na modernú) získala nenávratný finančný príspevok v hodnote 107 120,08 € na realizáciu jednotlivých aktivít projektu prebiehajúcich od októbra 2009 do konca apríla 2011.

Predmetom podpory bol návrh, zavádzanie a vykonávanie reforiem v systémoch vzdelávania a odbornej prípravy s cieľom rozvíjať zamestnanosť pri súčasnom zvyšovaní dôležitosti východiskového a odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce a pri priebežnom aktualizovaní kvalifikácie školiaceho personálu smerom k inovácií a znalostnej ekonomike.

Základným cieľom projektu **Inovatívnosťou zvyšujeme efektivitu vzdelávania** Súkromnej základnej školy BellAmos bolo inovovať výchovno-vzdelávací proces a metódy výučby v rámci ZŠ a skvalitniť výstupy v rámci vzdelávania, a to najmä prostredníctvom splnenia špecifických cieľov:

- vytvoriť tzv. Školské vzdelávacie stredisko, ktoré by okrem domácich žiakov a domácich pedagógov slúžilo aj ďalším záujemcom o ďalšie vzdelávanie, napr. v oblasti cudzích jazykov, informatiky, matematiky a humanitných vied (so zameraním na regionálnu výchovu, mediálnu výchovu a dejepis),
- pretvoriť školu s prevládajúcim inštruktívnym prístupom na školu preferujúcu konštruktívny spôsob výučby a zvýšiť tak efektivitu výchovno-vzdelávacieho procesu v súlade s rastúcim množstvom a lepšou dostupnosťou informácií,
- začleniť pedagogických pracovníkov školy a žiakov do informačnej a vedomostnej spoločnosti prostredníctvom vzdelávania v informačných technológiách, zlepšením jazykových zručností, zvýšením ekonomickej (finančnej) a kultúrnej gramotnosti,
- humanizovať školské prostredie prostredníctvom slovného hodnotenia,
- využiť ako prostriedok premeny informačno – komunikačné technológie – implementovať virtuálne (resp. kreatívne) vyučovacie prostredie do vyučovacieho procesu.

Realizačný tím

Projektový manažér

Mgr. Anna Thomková

Finančný manažér

Margita Miazdrová

Administratívny pracovník

Mgr. Katarína Orelová

Manažér publicity

Mgr. Zuzana Vaváková

Programovanie webstránok, portálov a údržba IS

Mgr. Tomáš Krško

Manažér monitoringu

Mgr. Zuzana Herbrychová

Lektori

Lektor 1 pre ďalšie vzdelávanie pedagogických pracovníkov v rámci IKT

Mgr. Tomáš Krško

Lektor 2 pre matematiku

RNDr. Mária Debnárová

Lektor 3 pre dejepis

Mgr. Zuzana Herbrychová

Lektor 4 pre mediálnu výchovu

Mgr. Zuzana Vaváková

Lektor 5 pre regionálnu výchovu

Mgr. Ivona Guráňová

Lektor 6 pre regionálnu výchovu

Mgr. Bibiana Bizíková/PaedDr. Lucia Škumátová

Experti

Expert 1 pre rozvoj kľúčových kompetencií pedagogických zamestnancov v rámci IKT

Michal Thomka

Expert 2 pre financie

Miloš Horniak

Expert 3 pre stavebníctvo

Marián Meluš

Expert 4 pre dejepis

Mgr. Štefan Harkabus

Expert 5 pre mediálnu výchovu

Mgr. Martina Dratvová

Expert 6 pre regionálnu výchovu

Zuzana Dejčíková

■ O aktivite 2. 2

Ciele aktivity 2.2 Humanitné vedy – inovatívne metódy v rámci vyučovania dejepisu a predmetov mediálna a regionálna výchova

- rozvíjať schopnosť efektívne sa zapájať do rozličných aktivít, ktoré vedú k rozvoju daného jedinca, ako aj k rozvoju spoločnosti,
- zvýšiť kultúrnu gramotnosť – iniciovať premenu v chápaní povahy toho, čo sa vzdelaním sleduje, čo a ako si človek osvojuje, akú funkciu v tomto procese hrá svet ľudského poznania v kontexte kultúry, i akú funkciu v tomto procese hrá človek sám,
- pretvoriť učenie v podmienkach školy so zameraním sa na postavenie textu (či skôr rôzne texty v najširšom slova zmysle) – jednak voči tomu, čo reprezentujú, ako aj voči tomu, na koho sa v škole obracajú – teda voči žiakovi,
- zachovať hodnoty kultúry a remeselnej výroby,
- rozpoznať bohatosť, rozmanitosť a prekvapivosť dejín, zároveň ich periodickosť, pravidelnosť, vytvoriť vzťah, väzby na vlastnú lokalitu a širší región,
- chápať a kriticky posudzovať mediálne spracovanú a znázorňovanú realitu, používané mediálne výrazové prostriedky a spôsoby usporiadania mediálnych produktov,
- diferencovane využívať médiá a ich produkty podľa kvality plnenia ich funkcií (najmä informačnej, mravnej, výchovno-vzdelávacej a zábavnej) a uspokojovania vlastných potrieb.

Cieľová skupina:

- pedagógovia,
- žiaci I. aj II. stupňa,
- rodičia.

Aktivity pre dosiahnutie cieľa:

- tvorba metodických materiálov – databanka žiackych projektov, zbierka hotových a overených testov z dejepisu, zbierka pracovných a metodických listov z regionálnej a mediálnej výchovy,
- vytvorenie virtuálneho výučbového prostredia,
- eLearning s dôrazom na možnosť poskytovať žiakom výučbové materiály skutočne použité pri prezenčnom školskom vzdelávaní v elektronickej podobe k ďalšiemu štúdiu,
- WebQuest,
- vytváranie tzv. digitálnych príbehov (podpora práce so súbormi, multimediálnymi dátami, editovanie textových súborov, spracovanie digitálnych fotografií, záznam a editácia zvuku a videa a pod., spracovanie videa) v súlade s cieľmi.

■ Realizačný tím aktivity 2. 2, predmet dejepis

Lektor 3 pre dejepis

Mgr. Zuzana Herbrychová

Dejepis je zvyčajne považovaný za predmet, ktorý je plný faktov, rokov, udalostí či osobností a už toto samo osebe robí dejepis nie veľmi obľúbeným. Na strane druhej, aký iný predmet nám poskytne tak rôznorodé informácie o tom, čo bolo, o tom, prečo to tak bolo, o tom, kto to spôsobil a ako to spôsobil a čo tým spôsobil...?

Hľadanie odpovedí na tieto otázky je niekedy veľmi náročné, no zároveň i svojim spôsobom zábavné. A ak nás niečo baví, robíme to radi.

Snažím sa preto dejepis učiť tak, aby deti bavil. Ak niečo detí baví, tak ich to zaujíma - a odtiaľ je len krôčik k tomu, aby to pochopili. No nie vždy sa to dá či podarí. Verím však, že mnohí moji žiaci už nevnímajú dejepis ako záľahu slov, ale ako niečo, čo im umožnilo naplno využiť zvedavosť, tvorivosť; ako predmet, na ktorom kládol otázky nielen učiteľ a odpovedal nielen žiak; predmet, na ktorom sa objavovalo, konštruovalo, hádalo. A tiež pochopili, že dejepis teda zoznamuje žiakov s novým vývojom spoločnosti, javmi a procesmi prebiehajúcimi aj každodenne tak, aby budúce generácie pochopili správanie predchádzajúcich generácií vlastného národa.

(absolventka Fakulty humanitných vied v Banskej Bystrici, odbor učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov, kombinácia slovenský jazyk a literatúra – dejepis; v Súkromnej základnej škole BellAmos pracuje od roku 2003)

Expert 4 pre dejepis

Mgr. Štefan Harkabus

Mgr. Štefan Harkabus – Filozofická fakulta UPJŠ v Prešove, rok ukončenia 1973, pedagogická prax 21 rokov, pedagogická prax vo vzdelávaní dospelých 17 rokov, špecializácia na všeobecnú didaktiku a jej aplikácie v predmetovej didaktike a psychodidaktike vo vzťahu k školskému vzdelávaciemu programu. Od roku 2009 učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov s druhou atestáciou, prioritné tematické zamerania – kultúra školy, riadenie zmeny kvality školy, pedagogické a personálne riadenie školy. Venuje sa lektorskej a konzultačno-poradenskej práci vo vzťahu k základným a stredným školám v SR.

■ Úvod

V Slovenskej republike tvoria najpočetnejšiu menšinu deti, v školskej terminológii žiaci. Školy v Slovenskej republike (od materských škôl až po vysoké školy) navštevuje 1,5 milióna žiakov. Pri celkovom pohľade na naše školy často prevláda zmes všeobecných konštatovaní o nízkej kvalite výchovy a vzdelávania, o nízkom spoločenskom statuse učiteľov a pod. V rodinách na najčastejšiu otázku rodičov *Čo nového v škole?* sú najfrekvencovanejšie odpovede – *nič; veľa; klasika a nuda*.

Na problematiku výchovy a vzdelávania v našich školách sa dá pozrieť aj z druhej strany. V našich školách sa nachádza najväčšie bohatstvo krajiny – tvoriví žiaci, skvelí učitelia, schopní riadiaci pracovníci a manažéri školských zmien. Aktivovanie potenciálu zmeny znamená pri práci s duchovným kapitálom tvoriť pridanú hodnotu.

Pridanou hodnotou je koncepcia výchovy a vzdelávania orientovaná na rozvoj osobnosti žiaka. Ide o rozvoj poznávacích a mimopoznávacích funkcií žiaka. Rozvoj poznávacích funkcií znamená rozvoj senzomotoriky, pamäti, porozumenia, aplikácie, analýzy, hodnotiaceho a tvorivého myslenia. Rozvoj mimopoznávacích funkcií bude znamenať rozvoj procesov emocionalizácie, motivácie, socializácie, sebaregulácie a tvorivosti.

V tomto kontexte už bolo povedané veľa. V makrosystéme výchovy a vzdelávania existujú analýzy, bol prijatý školský zákon i zákon o pedagogických zamestnancoch, na školách sa tretí rok implementujú školské vzdelávacie programy, sú pomenované ciele výchovy a vzdelávania, do slovníka našich učiteľov, žiakov i rodičov prenikol pojem kompetencie. Žiacke kompetencie, teda vedomosti, zručnosti a postoje majú byť výsledkom práce žiakov v školskom, domacom i spoločenskom prostredí. Vieme ich pomenovať ako kompetencie kľúčové i špecifické.

Napriek tomu už od roku 2003 hovoria výsledky medzinárodných meraní OECD PISA našim školám, že čitateľská gramotnosť 15 – ročnej populácie nie je dobrá. Pri istom zjednodušení sa dá povedať, že dobré zámery, ciele sa len ťažko dostávajú z makrosystému do mikrosystému:

Slovenské školstvo je konfrontované s meraniami, z ktorých nevychádza dobre, a tiež so spätnými väzbami z praxe: žiaci možno vedia veľa faktov, ale nevedia, ako ich použiť, občas dokonca ani ako im porozumieť. Z Bloomovej revidovanej taxonómie vzdelávacích cieľov zostáva to, čo sa deje v školách, často na najnižšej úrovni – zapamätaj si. Na ďalšie úrovne – porozumej, aplikuj, hodnot, vytvor – neostáva ani čas, a niekedy ani chuť či presvedčenie, že čosi také vôbec škola môže robiť. Zoči-voči tomu je dôležité vedieť, že sa to dá robiť aj lepšie, že zmena je možná.

(Bútora, D., 2011)

Drobným príspevkom k možnej zmene kultúry v našich školách je aj táto príručka. Metodická príručka vznikla na základe realizácie projektu *Inovativnosťou zvyšujeme efektivitu vzdelávania*, ktorý prebiehal na Súkromnej základnej škole BellAmos od októbra 2009 do júna 2011. Vzdelávacie aktivity v predmete dejepis koordinovala Mgr. Zuzana Herbrychová. Metodickú a didaktickú podporu pri realizácii projektu garantoval Mgr. Štefan Harkabus.

Príručka je určená učiteľom na II. stupni základných škôl, ktorí majú ambície vyučovať a riadiť procesy učenia sa žiakov inovatívne a kreatívne. Porozumenie didaktickému kontextu na príkladoch reálnych vyučovacích hodín dejepisu v 5. – 7. ročníku otvára priestor pre vyššiu motiváciu učiteľov i žiakov.

Publikovaný text pomáha učiteľom osvojiť si rôzne inovatívne a aktivizujúce didaktické techniky, postupy a metódy, ktoré v novom školskom zákone sú definované ako výchovno-vzdelávacie stratégie.

Ťažisková časť textu poskytuje praktické ukážky využitia aktivizujúcich výchovno-vzdelávacích stratégií v konkrétnom učive predmetu dejepis. Každá vybraná téma je spracovaná v didaktickej štruktúre, pričom táto didaktická štruktúra má nadpredmetový charakter. Prepojenie na jednotlivé vzdelávacie oblasti a jednotlivé ročníky vymedzuje rámcovú štruktúru prípravy učiteľa na vyučovanie v ktoromkoľvek školskom predmete a v súlade s platnou školskou legislatívou. Predložená príručka obsahuje námety a podnety na výučbu prierezových tém i tém spracovaných za pomoci vnútropredmetovej a medzi-predmetovej integrácie.

Metodické spracovanie vybraných tém je koncipované tak, aby užívateľ príručky našiel v texte:

- námety, ktoré pomáhajú vykonávať prácu učiteľa v súlade s požiadavkami a cieľovými zámermi školskej reformy,
- praktické ukážky didaktického spracovania vybranej témy s využitím inovatívnych techník, postupov a metód,
- podnety, ktoré pomôžu učiteľovi osvojiť si inovatívne a aktivizujúce metódy a rozvíjať jeho vlastnú a jedinečnú kreativitu,
- nápady, ako zvyšovať motivačné prvky a minimalizovať demotivačné prvky vo vyučovaní a riadení procesov učenia sa žiakov,
- oporu pri začleňovaní prierezových tém do vyučovania a pri vnútropredmetovej a medzipredmetovej integrácii,
- minimálnu didaktickú teóriu, ktorá podnecuje tvorbu nápadov a šetrí čas v príprave učiteľa i v procese výchovy a vzdelávania.

Text príručky je štrukturovaný do dvoch blokov. Jeden tvoria ukážky vybraných, v didaktickej štruktúre spracovaných tém dejepisného vyučovania pre 5.; 6.; a 7. ročník základnej školy. Druhý blok (text v rámečku) predstavuje minimálnu úroveň didaktických poznatkov a pojmov. Je pomôckou k lepšiemu porozumeniu spracovaných praktických ukážok prípravy učiteľa na vyučovanie. Text je písaný jazykom zborovne a odborná terminológia je použitá iba v základnom a nutnom rozsahu.

V názve každého textu je sformulovaná otázka, na ktorú sú uvedené jednoduché a zrozumiteľné výpovede. V závere každého textu v rámečku je uvedený informačný zdroj, ktorý je parafrázovaný odborným garantom v prepojení na najlepšie skúsenosti pedagogickej praxe.

Publikáciu je takisto možné v elektronickej podobe stiahnuť z www.bellamos.sk/e-learn, časť Dejepis (pre povolenie vstupu je potrebné sa prihlásiť ako hosť), rovnako ako všetky sprievodné materiály (pracovné listy, zošity a pod.)

Štefan Harkabus

5. ROČNÍK

Podľa čoho spoznáme modernú školu ?

V školskom prostredí sa často diskutuje o tzv. tradičnej škole a svoje miesto v diskusiách žiakov, učiteľov i rodičov si pýta i pojem tzv. modernej školy. Tradičná a moderná škola vlastne nikdy neexistovali a ani neexistujú ako také. Najbližšie k pravde bude asi poznanie, že v každej škole v minulosti i v súčasnosti žili a pracovali ľudia, ktorí svojimi prejavmi správania v škole smerovali k znakom inovatívnosti, k pedagogickej moderne, a teda k pedagogickému konštruktivismu.

Modernú školu, moderné vyučovanie v každej historickej dobe tvoria :

- učitelia, ktorí menej vyučujú a viac riadia procesy učenia sa žiakov,
- žiaci, ktorí sa často a veľa pýtajú,
- učitelia a žiaci, ktorí z vlastnej vôle spolupracujú, lebo sa v škole cítia dobre,
- učitelia a žiaci, ktorí radi experimentujú a hľadajú nové alternatívy riešenia problémov, ktoré aktívne učenie prináša a nastoľuje,
- rodičia, ktorí so záujmom o prácu učiteľov a vlastných detí radi spolupracujú so školou,
- riaditelia, ktorí namiesto statickej filozofie nedá sa, nebude to fungovať, trpezlivo komunikujú filozofiu výchovy a vzdelávania je potrebné začať, dá sa to, dokážeme to.

Zdroj: Zelina, M., 2001

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Človek v premenách priestoru a času

Téma

Ako si človek zmenšoval svet (práca detí)

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z., §4, najmä ods. b, d, g, h, k:

- popísať situáciu ľudí žijúcich v ťažkých životných podmienkach
- vymenovať rôzne príčiny a dôsledky týchto situácií
- definovať pojem detská práca
- *preukázať schopnosť tolerancie a rešpektu a vzájomnej komunikácie pri diskusii počas aktivít*
- prostredníctvom projektovej úlohy vyjadriť svoj postoj k téme, resp. *zaujať postoj k tvrdeniu, že detská práca je zneužívaná dospelými v ich prospech*
- vedieť vytvoriť originálnu prezentáciu vymedzenú kľúčovými slovami (detské práva, detská práca, fairtrade)

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – v texte nájde tie myšlienky a miesta, ktoré sú vzhľadom k zadanej úlohe kľúčové, a stručne ich zhrnie, k získaniu a výmene informácií využije základné funkcie informačných a komunikačných prostriedkov a technológií, v danej situácii použije informačné a komunikačné prostriedky alebo technológie, ktoré ovláda, formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvislo a kultivovane, aktívne počúva druhých, je schopný im porozumieť, vhodne na ne reaguje, účinne sa zapája do diskusie
- **kompetencia k učeniu** – žiak vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich vie využívať v procese učenia a v praktickom živote, vysvetlí a uvedie príklady, ako sa môže konkrétne učivo, informácie alebo zručnosť z výučby hodiť v jeho osobnom živote, vypracuje jednoduchú úlohu s využitím ponúkaných informačných zdrojov
- **kompetencie k riešeniu problémov** – sám alebo v spolupráci s učiteľom žiak problém pomenuje, žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, rozhoduje sa so znalosťou vecí, je svoje rozhodnutia schopný argumentovane presadzovať v diskusii a obhajovať, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie spolupracovať v skupine, žiak spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	interaktívna tabuľa, dataprojektor, počítač s internetom, Svetový kódex detských práv, dokument Dieťa sveta, dokument Príbeh kakaa, videá s tematikou detskej práce
Integrácia prierezových tém	Osobnostný a sociálny rozvoj, Multikultúrna výchova
Kľúčové slová	detské práva, detská práca, fairtrade
Medzipredmetové vzťahy	Občianska náuka, Etická výchova
Metódy a stratégie vyučovania	<p>problémové vyučovanie</p> <p>globálne vzdelávanie (s cieľom viesť k porozumeniu základným problémom súčasného sveta, k vytváraniu vlastných názorov na ne a rozvoju schopností podieľať sa na ich riešení)</p> <p>multikultúrne vzdelávanie (s cieľom rozvíjať zmysel pre spravodlivosť, solidaritu a toleranciu)</p> <p>riadený rozhovor – definícia detskej práce, formy detskej práce, jej príčiny, ako sa líši detská práca od bežnej pomoci rodičom, riešenia problému</p> <p>motivačný rozhovor – práca s mapou, dôkazy o pretváraní sveta ľuďmi, stretnutie kultúr a ich spolužitie, negatívny dopad týchto stretov, detské práva, dôvody vzniku dokumentov o ľudských právach</p> <p>výtvarné činnosti – projektová úloha žiakov (prac. list Ako si človek zmenšoval svet)</p> <p>práca s textom – Svetový kódex detských práv, Dieťa sveta</p> <p>diskusia – produkty detskej práce v našom živote</p> <p>dynamická projekcia – video Nebezpečná jízda autem, príbehy pracujúcich detí</p>
Zdroje	<p>www.dfsr.sk</p> <p>www.unicef.sk</p> <p>www.stopdetskepraci.cz</p> <p>www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfquestions_116.pdf</p> <p>www.stolenchildhoods.org/mt/archives/videostories/coffee_plantation/index.php</p> <p>http://www.fairtrade.cz/upload/sarka-_infolist_detskaprace.pdf - Detská práce v nákupnímu košíku: příklad kakaa</p> <p>http://www.stopdetskepraci.cz/download/video/Detska_prace_final.avi</p>

Aktivity

■ **Pyramída**

animovaný spot Nebezpečná jízda autem (stopdetskepraci.cz) – *Naleštené červené auto sa rúti obrovskou rýchlosťou mestom. Spokojný vodič si užíva jazdu a na zadnom sedadle sa krčia tri vydesené deti, ktoré pomocou pedálov uvádzajú auto do pohybu. Hlavné postavy spotu sú na tom podobne ako mnoho ich vrstovníkov: i keď je detská práca zakázaná, ony musia stále tvrdo pracovať.*

■ **ciele:** reflektovať svoje pocity, vedieť pomenovať problém, vedieť vybrať dôležité fakty a javy

■ **postup:** Na spodnú časť tabule spíšeme so žiakmi slová, ktoré vyjadrujú ich postrehy zo spotu. Spoločne vyfarbíme 3 – 5 dôležitých pojmov, ktoré najlepšie vyjadrujú problematiku. Tieto vyjadrujú vyššie poschodie pyramídy. Z týchto slov nakoniec vyberieme slovo, ktorý je hlavnou témou nielen spotu, ale i hodiny – detská práca.

■ **procesná spätná väzba:**

priebežné (formatívne) hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak, žiak – učiteľ (podpora a pomoc v procesoch učenia sa)

Zdroj: Kol. autorů: Jeden svět na školách 2, Člověk v tísni – společnost při ČT, o. p. s., Praha 2005.

Evalvácia výstupov

■ priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak

■ dodržiavanie pravidiel komunikácie

■ kultivovanosť prejavu

■ schopnosť empatie, tolerance

■ záverečné – prezentovanie projektovej úlohy, originálna prezentácia jednotlivých žiakov, resp. skupín žiakov na tému vymedzenú kľúčovými slovami (detské práva, detská práca, fairtrade) v rozsahu 7 – 10 minút

Odporúčania

Je dobré mať na pamäti, že výsledok projekcií nemusí zodpovedať našim očakávaniam. Dôvodov môže byť niekoľko – od náročnosti témy, miery originality spracovania, voľby spôsobov, technik a prístupov, cez neochotu diskutovať až po zlú náladu. Aj zdanlivo negatívne reakcie žiakov sú odpoveďou, s ktorou sa dá vhodne pracovať. Nemoralizujme, diskutujme.

Čo je vo vzdelávaní prvotné – obsah alebo cieľ ?

Ťažkým bremenom, ktoré ubíja aktivitu učiteľov i žiakov vo vzdelávaní je množstvo učiva. V našich školách, zborovniach i kabinetoch je veľmi častá otázka: *Máš už prebraté všetko učivo?*

Táto otázka visí nad učiteľmi ako Damoklov meč. Fundamentom, na ktorom je potrebné stavať úspešnú zmenu, je dokončenie začatej kurikulárnej reformy.

Štát má a musí garantovať minimálnu úroveň vzdelávania pre všetkých žiakov.

Štát však má a musí redukovať množstvo učiva, ktoré sa má každý žiak naučiť (základné učivo). Len takto je možné vytvoriť reálny priestor na naplnenie možností a potrieb jednotlivých žiakov nad rámec základného učiva (voliteľné učivo).

V školách na Slovensku, ktoré rady experimentujú a hľadajú dobré riešenia, sa ukázalo, že kritickým miestom je schopnosť učiteľov pracovať s cieľmi.

Analýza školských vzdelávacích programov ukazuje, že podstatná časť vzdelávacích cieľov je orientovaná na obsah učiva. Zmena v tomto smere je zásadná. Prvotný je vždy cieľ – teda stav, ktorý v učení žiaka má nastať, keď jeho školovanie končí. K cieľom učiteľ v spolupráci so žiakmi vyhľadáva a vyberá najvhodnejšie obsahy. Učebnica nie je v modernej škole jediným nositeľom obsahov.

Cieľom vzdelávania v našich školách teda nie sú obsahy, ale psychické funkcie, skôr myšlienkové operácie, ktoré sa majú rozvíjať v učive. Tieto poznávacie funkcie:

- sa môžu rozvíjať v každom učive s charakterom poznávania,
- majú nadpredmetový charakter a vytvárajú predpoklady pre rozvoj žiaka,
- vyučovacie predmety nie sú cieľmi, ale nástrojmi na rozvoj poznávacích a mimopoznávacích funkcií žiaka.

Zdroj: Rötting, G., 2004.

Vzdelávacia oblasť	Človek a spoločnosť
Tematický okruh	Od blízkeho k vzdialenému
Téma	Človek v pohybe (od kola k lietadlu)
Ciele	<p>súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z. , §4, najmä ods. d:</p> <ul style="list-style-type: none">■ pomenovať najdôležitejšie dopravné prostriedky od praveku po súčasnosť■ porovnať spôsoby dopravy v minulosti a prítomnosti■ rozpoznať vplyv dopravných prostriedkov na životné prostredie■ zhodnotiť význam dopravy■ <i>roztriediť dopravné prostriedky na základe vopred určených kritérií</i>■ <i>uviesť zoznam regionálnej dopravy</i>
Rozvíjané kľúčové kompetencie	<ul style="list-style-type: none">■ komunikačná kompetencia – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, číta s porozumením rôzne druhy textov,■ kompetencia k učeniu – žiak vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia, ich efektívne využíva v procese učenia a v praktickom živote■ kompetencie k riešeniu problémov – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, rozhoduje sa so znalosťou vecí, je svoje rozhodnutia schopný argumentovane presadzovať v diskusii a obhajovať, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť■ kompetencia sociálna a personálna – žiak vie spolupracovať v skupine, žiak spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	interaktívna tabuľa, dataprojektor, počítač s internetom, pracovný zošit žiaka – Encyklopédia dopravy, prezentácia s tematikou História dopravy, interaktívne cvičenie s obrázkami dopravných prostriedkov, hra Kvarteto Doprava, DVD Bol raz jeden vynálezca
Kľúčové slová	doprava, energia, objav
Integrácia prierezových tém	Regionálna výchova
Medzipredmetové vzťahy	Fyzika
Metódy a stratégie vyučovania	<p>problémové vyučovanie motivačné otázky k téme – otázky vzťahujeme k 3 kľúčovým slovám s tým, že časť otázok produkujú žiaci a ich produkciu doplní učiteľ – rozhovor na tému <i>Ako človek dokázal skrotiť energiu? Kedy ju využíva najčastejšie?</i> s cieľom upriamiť pozornosť na využívanie energie v dopravných prostriedkoch riadený rozhovor, príp. diskusia – rozhovor na tému <i>Fungujú dopravné prostriedky len pomocou „umelo“ vyrobenej energie? Ktoré dopravné prostriedky fungujú na základe správneho využívania prírodných síl alebo využívania ľudskej alebo zvieracej sily?</i> – delenie dopravných prostriedkov na dve skupiny práca s textom, hra – Kvarteto – žiaci hľadajú v texte kariet vysvetlenie niečoho zaujímavého a fascinujúceho, žiaci vypracúvajú stručný výťah, zhrnutie, zoznam hlavných myšlienok, podrobné poznámky, žiaci prepracujú text, aby podával informácie chronologicky, žiaci hľadajú konkrétnu informáciu statická projekcia – prezentácia dynamická projekcia – krátke úryvky tematických videofilmov, seriálové časti DVD Bol raz jeden vynálezca</p>
Zdroje	<p>http://marusic.blog.sme.sk/c/81119/Madison-hroza-v-Bielom-dome.html http://dromedar.topky.sk/cl/100073/272204/EXTRA-Lokomotiva-c-1 http://www.petrzalskenoviny.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1081&Itemid=15 (článok Odkedy máme bicykel?)</p>

Aktivity

- interaktívne cvičenie – aktivity s vytvorenými skupinami dopravných prostriedkov – napr. usporiadať podľa veku (zopakovanie historických období)
- práca s pracovným zošitom (**Encyklopédia dopravy**) – jeho vyplňanie priebežne s prezentáciou
- práca s kvartetom – napr. *Vyhľadaj dopravné prostriedky, využívajúce rovnakú energiu, Vyhľadaj dopravné prostriedky, ktoré vznikli v určitom období*

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách:
 - miera zapojenia žiaka do rozhovorov
 - spolupráca s ostatnými členmi triedy, skupiny pri interaktívnom cvičení, práci s kvartetom
- záverečné – prezentovanie vypracovaného pracovného zošitu (vzhľadom na malý priestor 2 vyučovacie hodiny je vhodné, aby žiaci v skupine si porovnali mieru vypracovania, vybrali jeden vypracovaný zošit, ktorý bude odprezentovaný)

Odporúčania

Tému **Človek v pohybe (od kola k lietadlu)** je veľmi vhodné preberať v tesnej súvislosti s témou **Človek v premenách času a priestoru (Človek vládca prírody)**.

Na akej úrovni môžu učitelia pracovať so žiakmi vo vzdelávaní? *Bloomova taxonómia cieľov – nižšie úrovne učenia sa (úroveň 1 – 3).*

Ak sa dnes v bežnej škole opýtate bežných učiteľov, podľa akej taxonómie cieľov vyučujú svoj predmet, stretnete sa vo väčšine so začudovanými pohľadmi. Ak práca učiteľov viac podlieha zvykovému právu a rakúsko-uhorskej tradícii a nie je limitovaná znalosťou rôznych úrovní učenia sa žiakov, potom očakávaná zmena v jednotlivých gramotnostiach našich žiakov sa objektivne nemôže začať.

Pre ilustráciu uvádzame Bloomovu taxonómiu cieľov, ktorá je vyjadrená v zrozumiteľných formuláciách a v praxi dobrých škôl ju učitelia uplatňujú.

1.úroveň: Zapamätať

- cieľom bude preukázať zapamätanie niečoho, čo vo vyučovaní bolo prítomné,
- úlohy a činnosti na tejto úrovni vyžadujú od žiaka, aby vymenoval, opakoval, definoval, zoradil, reprodukoval, vysvetlil údaje, ktoré sa skôr naučil,
- bez ohľadu na povahu učebnej látky a jej prvkov, pokiaľ ide o reprodukciu, odpovede sú vopred jednoznačne správne alebo nesprávne.

2.úroveň: Porozumieť

- cieľom bude preukázať porozumenie niečoho, čo bolo na vyučovaní prítomné,
- úlohy a činnosti na tejto úrovni vyžadujú od žiaka, aby dosiaľ poznané vyjadril v inej podobe, alebo iným spôsobom, pôvodný zmysel obsahu ale nemôže zmeniť,
- typické úlohy pre žiaka: vyjadriť obsah vlastnými slovami, parafrázovať prečítaný text, vyjadriť obsah obrazovo alebo v symbolickej podobe (vzorec, graf, náčrt...), odlíšiť podstatné od nepodstatného.

3.úroveň: Aplikovať

- cieľom bude preukázať využitie dosiaľ spoznaného a porozumeného učiva v situácii, ktorá je pre žiaka nová, ale nie veľmi vzdialená od tej, ktorá sa učila podľa predloženého vzoru,
- úlohy a činnosti na tejto úrovni vyžadujú od žiaka, aby diskutoval, navrhoval, zostavoval, demonštroval, rozhodoval a pod.,
- v podstate tu ide o riešenie podobných úloh, na základe aplikácie typovej učebnej úlohy, ktorú si žiaci už osvojili,
- učebné úlohy na rozvoj aplikácie sa navrhujú modifikáciou prvkov typovej učebnej úlohy v rôznych aplikáciách (napr. na podmienky školy, triedy, rodiny a pod.).

Zdroj: Harkabusová,E.,2010.

Vzdelávacia oblasť

Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Človek v premenách priestoru a času

Téma

Človek vládca prírody

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z. , §4, najmä ods. d, e, i, j:

- prostredníctvom poznania spôsobu života človeka v historickom kontexte uviesť príklady využívania prírody v prospech človeka
- vystihnúť (porovnať a komentovať) rozdiely medzi prírodnou a umelou energiou
- zdôvodniť príčiny a argumentačne doložiť neustále hľadania nových zdrojov energie
- na príkladoch ukázať, ako je prepojená energia s dopravnými prostriedkami
- *posúdiť vplyv rôznych druhov energie na životné prostredie (uvedte príklad z regiónu, v ktorom žijete)*
- *nájsť (v informačných zdrojoch vyhľadať) ďalšie údaje o pozitívnom resp. negatívnom ovplyvňovaní životného prostredia*

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, číta s porozumením rôzne druhy textov, rozlišuje v texte podstatné od doplňujúceho, dedukuje neznáme zo známeho, používa správne termíny a výstižné výrazy, ktoré súvisia s danou témou; vysvetlí ostatným termín, ktorý použil, v prípade, že mu neporozumeli; dokončuje vety
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich efektívne využíva v procese učenia a v praktickom živote, formuluje, aký význam má nadobudnutá informácia pre bežný život a prepája novo získané informácie s predchádzajúcimi skúsenosťami, aktívne vstupuje do výučby, ak je pre neho pertraktované učivo málo zrozumiteľné, ťažké, či naopak príliš triviálne; nebojí sa opýtať, požiadať o vysvetlenie alebo o konkrétne príklady, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak kriticky myslí, uvážlivo sa rozhoduje, je svoje rozhodnutie schopný obhájiť, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť, formuluje jednoduché hypotézy
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak účinne spolupracuje v skupine, plní jednoduché úlohy s menším počtom krokov

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	listy papiera A4, písacie a kresliace potreby, prezentácia, príp. obrázky symbolizujúce jednotlivé druhy energie
Kľúčové slová	energia , prírodná energia, umelá energia
Integrácia prierezových tém	Enviromentálna výchova
Medzipredmetové vzťahy	Slovenský jazyk a literatúra, Etická výchova
Metódy a stratégie vyučovania	<p>problémové vyučovanie</p> <p>brainwriting, motivačný rozhovor – <i>Čo by som videl, ak by som cestoval na slnečnom lúči? Akú energiu by si využíval, ak by si naozaj cestoval na slnečnom lúči?</i></p> <p>riadený rozhovor – <i>Čo viete o solárnej energii? Má Slnko vplyv aj na iné druhy energie?</i></p> <p>výklad – objasnenie cudzích pojmov, spôsobov využívania energie</p> <p>statická projekcia – prezentácia so symbolmi jednotlivých druhov energií, ich využiteľnosť, história...</p> <p>práca s textom</p>
Zdroje	<p>www.mozgovna.sk (Čo je energia a ako sa vyrába)</p> <p>Novelli, L.: Einstein a stroje času.</p> <p>Bratislava: Buvik, 2005.</p> <p>Detská univerzita aj pre dospelých I.</p> <p>Bratislava: Perex, 2003.</p> <p>Detská univerzita aj pre dospelých V.</p> <p>Bratislava: Perex, 2007.</p>

Aktivity

■ **Čo by som videl, ak by som cestoval na slnečnom lúči?**

- **postup:** Žiaci (je vhodné, ak sedia v kruhu) dostanú prázdny list papiera, na ktorý nakreslia slnečný lúč a formou brainwritingu generujú svoje nápady (odpovede) na otázku. Listy si medzi sebou vymenia, diskutujú o nich.

■ **Ako by vyzeral svet bez energie?**

- žiak prednesie miniúvahu o svete bez energie – na základe vlastnej úvahy a práci s informáciami – ako by vyzeral svet bez energie, ako aj o vplyve jednotlivých druhov energie na životné prostredie. Forma je ľubovoľná (napr. výtvarne, textom, sloganom, pantomimicky a pod., predznačiť možné formy a formuláciou a pod., nechať priestor na originálne vyjadrenia)

- práca s kvartetom (pozri téma Človek v pohybe (od kola k lietadlu) – napr. *Vyhľadaj dopravné prostriedky, využívajúce rovnakú energiu, Vyhľadaj dopravné prostriedky, ktoré vznikli v určitom období*

■ **Čo bolo skôr?**

- interaktívne cvičenie – *Ako ľudia spoznávali sily prírody* – chronologické usporiadanie využívania jednotlivých druhov energie

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách:
 - miera zapojenia žiaka do rozhovorov
 - tolerancia, rešpekt

Odporúčania

Tému **Človek v premenách času a priestoru (Človek vládca prírody)** je veľmi vhodné preberať v tesnej súvzťažnosti s témou **Človek v pohybe (od kola k lietadlu)**.

**Na akej úrovni môžu učitelia pracovať so žiakmi vo vzdelávaní?
*Bloomova taxonómia cieľov –vyššie úrovne učenia sa (úroveň 4 – 6).***

4. úroveň: Analyzovať

- cieľom bude preukázať analytické myslenie v učive,
- úlohy a činnosti na tejto úrovni vyžadujú od žiaka, aby situáciu, problém rozčlenil na prvky a časti, porovnával ich, hľadal vzťahy medzi nimi, usporiadal ich podľa významnosti a vyvodil alebo odvodil závery, aby rozlišoval, porovnával, urobil rozbor, analyzoval stav v určitom čase „t“, prisudzoval charakteristiky a prejavy a pod.,
- typické úlohy pre žiaka: rozbor príčin a dôsledkov, triedenie, porovnávanie, nachádzanie podstatného, vyvodzovanie záverov z konkrétnych poznatkov a zovšeobecňovanie, odvodzovanie na základe zovšeobecnených poznatkov alebo pomocou analógie,
- analytické poznávacie operácie na učive rozvíjajú konvergentné myslenie žiaka.

5.úroveň: Hodnotiť

- cieľom bude preukázať hodnotiace myslenie v učive,
- úlohy a činnosti na tejto úrovni vyžadujú od žiaka, aby vytvoril niečo nové z hľadiska jeho skúseností, vyslovil názor a vedel ho obhájiť, posúdil hodnotu, porovnal, zdôvodnil, vyvodil závery, oponoval, uviedol klady a zápory, zostavil hierarchiu a vedel argumentovane diskutovať,
- úlohy a činnosti na tejto úrovni vyžadujú od žiaka, aby vedel posúdiť či názory, vzťahy, výsledky, výtvary, postupy činnosti, konanie ľudí a iné zodpovedajú stanoveným kritériám hodnotenia,
- hodnotenie je vhodné rozlíšiť do oblasti racionálneho, estetického a etického hodnotenia,
- typickými činnosťami žiaka sú: posúdiť správnosť, overiť niečo, dokázať niečo, zhodnotiť, argumentovať, oceniť, napísať kritiku, navrhnúť kritérium na hodnotenie a pod.

6.úroveň: Tvoriť

- cieľom bude preukázať tvorivé myslenie v učive, vytvoriť niečo odlišné, čo je pre tvorcu nové,
- úlohy a činnosti na tejto úrovni vyžadujú od žiaka, aby vymyslel, sformuloval, navrhol možné riešenie hypotézy, úlohy, vytvoril hypotézu, napísal poviedku, vyvodil záver a pod.,
- zámerom je, aby žiaci mali možnosť nachádzať a skúmať alternatívy a uplatniť svoj individuálny spôsob myslenia a konania,
- ide tu o rozvoj divergentného myslenia žiaka,
- je charakteristické počtom nápadov, ich odlišnosťou, originalitou nápadov a podrobnosťou vyjadrenia nápadov.

Zdroj: Harkabusová,E.,2010.

Vzdelávacia oblasť

Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Človek a komunikácia

Téma

Pamäť človeka

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z. , §4, najmä ods. b, e, f, i:

- objasniť úlohu písma v dejinách
- zhodnotiť význam jeho vynálezu
- pomenovať druhy písem v minulosti
- pomenovať písmo, ktoré sa používa na našom území
- vyhľadať na Internete informácie o rôznych písmach
- vymenovať funkcie písma
- rozlíšiť pojmy *jazyk a reč*
- nájsť spojenie písmo – informácia – médium
- uviesť prostriedky dorozumievania
- uviesť druhy masovokomunikačných prostriedkov
- poznať regionálne médiá, súčasné i minulé

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – v texte nájde tie myšlienky a miesta, ktoré sú vzhľadom k zadanej úlohe kľúčové, a stručne ich zhrnie, žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienku a názory v logickom slede, číta s porozumením rôzne druhy textov, používa správne termíny a výstižné výrazy, ktoré súvisia s danou témou; vysvetlí ostatným termín, ktorý použil, v prípade, že mu neporozumeli; dokončuje vety
- **kompetencia k učeniu** – vie, že sa možno učiť rôznymi spôsobmi; s pomocou učiteľa skúša a vyhodnocuje, ktoré spôsoby mu vyhovujú, a pri ďalších úlohách používa tie, ktoré sa mu osvedčili, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov o téme, ktorá ho zaujala, prispôbi sa rôznym výučbovým aktivitám (individuálne skúmanie, kooperatívne činnosti apod.) podľa zadania učiteľa, vypracuje jednoduchú úlohu s využitím ponúkaných informačných zdrojov
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak kriticky myslí, uvážlivo sa rozhoduje, je svoje rozhodnutie schopný obhájiť, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť, posúdi/zistí, či môže jednoduchý/známy problém vyriešiť s tým, čo vie; spozná, že chýbajú informácie potrebné na vyriešenie jednoduchého problému a aspoň jednu identifikuje

- kompetencia sociálna a personálna – žiak účinne spolupracuje v skupine, pri ťažkostiach so svojou časťou práce hľadá pomoc najskôr u spolužiakov, či v knihách a v iných zdrojoch, nakoniec u učiteľa, neodmieta ani nekritizuje nápady, kým nie sú preskúmané; neposmieva sa, reaguje na informáciu a nie na osobu

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	pracovný list, počítač s pripojením, J. Mistřík – Jazyk a reč, pomôcky pre list Gutenbergovi
Kľúčové slová	jazyk, písmo, rukopis, médiá
Integrácia prierezových tém	Mediálna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj
Medzipredmetové vzťahy	Slovenský jazyk a literatúra
Metódy a stratégie vyučovania	<p>problémové vyučovanie</p> <p>kooperatívne vyučovanie</p> <p>pojmové mapovanie – písmo, jazyk, definovanie, určenie vzťahov, funkcií...</p> <p>metóda aktívneho čítania – príbeh Amikanto, vyvodzovanie záverov s prihliadnutím na cieľ budúcej hodiny, vytváranie vlastných príbehov</p> <p>skupinová práca</p> <p>metóda aktívneho písania – písanie listu Gutenbergovi</p> <p>brainstorming, questionstorming – písanie listu Gutenbergovi, tipy na obsah listu, otázky položené Gutenbergovi...(vysoko sa hodnotia otázky, ktoré sú prekvapujúce, opozičné, podstatné, otázky môžu produkovať jednotlivci alebo sa môžu vytvoriť skupiny, ktoré potom prezentujú, napokon sa vyčleňujú najmä podstatné otázky)</p> <p>práca s textom</p> <p>diskusia – úloha písma, dôvody jeho vzniku, citát Viktora Huga, riešenie úloh z pracovného listu</p>
Zdroje	<p>Kratochvíl, V.: Integratívnymi tematickými celkami k medzipredmetovým vzťahom (dostupné na webe http://www.msmt.cz/vzdelavani/program-seminare-historie-a-skola-iv)</p> <p>Mistřík, J.: Jazyk a reč. Bratislava: Mladé letá, 1999.</p> <p>Detská univerzita aj pre dospelých III. Bratislava: Perex, 2005. www.lingvo.info</p>

Aktivity

■ *Príbeh Amikanto*

- www.lingvo.info – vzhľadom na dĺžku príbehu odporúčame príbeh čítať doma

■ *List Johannovi Gutenbergovi*

- **ciele:** diskutovať o tom, ako to asi „fungovalo“ v minulosti a „funguje“ v žiackej prítomnosti. Žiaci ako budúci občania porozumejú prieniku minulosti a prítomnosti – dejepisu a výchove k občianstvu fenomén knihy, počítača, internetu, novín, televízie, rozhlasu ako zdrojov informácií, ktoré nás dlhodobo rôznym spôsobom ovplyvňujú.
- ciele sa dosiahnu prostredníctvom práce s textom a následným písaním listu J. Gutenbergovi (list môže mať ľubovoľnú formu)

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak
- aktivita Príbeh Amikanto – prístup, spracovanie, zapájanie sa do rozhovoru...
- spolupráca v skupine pri písaní listu Gutenbergovi – tvorivosť, miera zapojenia, kultivovanosť prejavu

Poznámka

Časť spracovanej témy – médiá, ich funkcia a využívanie – je priamo integrovaná v predmete Mediálna výchova; z tohto dôvodu boli ciele napĺňané na hodinách predmetu Mediálna výchova, v úzkej spolupráci s vyučujúcou.

Pri existencii bohatých a rozsiahlych informácií k téme v učebnici (autorky Miháliková – Tonková, SPN 2009) a iných informačných zdrojov je najnáročnejšie vedieť pracovať s cieľmi a k nim vybrať základné učivo, resp. rozširujúce učivo, zvoliť vhodné VV stratégie aj s využitím spolupráce s vyučujúcimi iných predmetov (mediálna výchova, slovenský jazyk).

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Človek a komunikácia

Téma

Duchovný život človeka

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z., §4, najmä ods. d, f, g, h:

- pomenovať najznámejšie náboženstvá sveta
- poznať a opísať základné náboženské knihy
- ilustrovať na konkrétnom príklade význam náboženstva pre ľudstvo
- *argumentovať náboženstvom ako jednou z najčastejších príčin konfliktov*
- rozlíšiť legendy, mýty a povesti
- *poznať a zreprodukovať povesť z regiónu*

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- komunikačná kompetencia – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, číta s porozumením rôzne druhy textov, v texte, príhovore či inom zázname nájde tie myšlienky a miesta, ktoré sú vzhľadom k zadanej úlohe kľúčové, a stručne ich zhrnie, v rôznych zdrojoch, ktoré má k dispozícii, nájde informácie, ktoré súvisia s témou, o ktorej s učiteľom a spolužiakmi diskutujú, k získavaniu a výmene informácií využije základné funkcie informačných a komunikačných prostriedkov a technológií, v danej situácii použije informačné a komunikačné prostriedky alebo technológie, ktoré ovláda, premýšľa o názoroch druhých (chce ich počuť, nie je k nim hluchý) a rešpektuje, že môžu mať odlišné názory; prijme, keď druhý nesúhlasí s jeho názorom (nehnevá sa na neho pre jeho názor)
- kompetencia k učeniu – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich efektívne využíva v procese učenia a v praktickom živote, prispôsobí sa rôznym výukovým aktivitám (individuálne skúmanie, kooperatívne činnosti apod.) podľa zadania učiteľa, vyhľadáva pomoc, radu a pomoc, v prípade, že ju potrebuje, s pomocou učiteľa si vopred stanovuje základné podmienky a kritériá, za ktorých bude jeho práca úspešná (odovzdá úlohy včas, dodrží predpísanú úpravu a rozsah, správne odpovie na zadanú otázku, v prípade nejasností či rôznych možností správnosť svojej odpovede i postup obháji)
- kompetencie k riešeniu problémov – žiak kriticky myslí, uvážlivo sa rozhoduje, je svoje rozhodnutie schopný obhájiť, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich rozhodnutí a činov vie zhodnotiť

- kompetencia sociálna a personálna – žiak účinne spolupracuje v skupine, plní jednoduché úlohy s menším počtom krokov, plní jasné úlohy s návodom, a doťahuje ich do konca; rozpozná, že jednoduchá úloha (jej časť) je hotová, postará sa o hotové dielo v rámci zadania alebo na pokyn učiteľa (umiestni, prezentuje...), neodmieta ani nekritizuje nápady, kým nie sú preskúmané; neposmieva sa, reaguje na informáciu a nie na osobu

Časová náročnosť	3 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	interaktívna tabuľa, počítač s pripojením, encyklopédie, knihy s regionálnou tematikou – povestami, interaktívne CD Svetové náboženstvá, pracovný list Náboženstvá, plagáty – baliaci papier, príp. magicwhiteboard, fixy, perá, nožnice, lepidlo, slepé mapy sveta
Kľúčové slová	náboženstvo, legendy, mýty, povesti
Integrácia prierezových tém	Osobnostný a sociálny rozvoj
Medzipredmetové vzťahy	Slovenský jazyk a literatúra, Etická výchova
Metódy a stratégie vyučovania	<p>projektové vyučovanie, EUR</p> <p>motivačný rozhovor – Čo je to kultúra? Z čoho vychádza a ako sa prejavuje? Existujú rôzne kultúry? Z čoho vychádzajú, čím sa líšia, čo je im spoločné?</p> <p>brainstorming – čo je to náboženstvo</p> <p>riadený rozhovor – Aké náboženstvá poznáte? Akú úlohu zohrali v histórii?</p> <p>projekt – Svetové náboženstvá (možná alternatíva – Svetové náboženstvá a ich prepojenie na región)</p> <p>pojmové mapovanie – legenda, mýtus, povesť</p> <p>metóda aktívneho čítania – povesti regiónu, ich faktografická presnosť</p>
Zdroje	<p>http://www.iencyklopedie.cz/</p> <p>Vieme, že... – DVD – edukatívny program zameraný na boj proti rasizmu a intolerancii, využite v 5. ročníku</p>

Aktivity

■ projekt Svetové náboženstvá

- **ciele:** predstaviť si veľké náboženstvá a kultúru z nich vyplývajúcu. Hľadať rozdiely a styčné body
- **postup:**
 - určenie témy, cieľa, kritérií hodnotenia projektu
 - rozdelenie triedy do skupín (počet podľa počtu spracovávaných náboženstiev, resp. oblastí – základné pojmy, znaky, symboly, posvätné knihy...)
 - rozdanie pomôcok – zoznam najdôležitejších pojmov, mapky sveta – vplyv
 - vlastná práca na projekte (vyučovacia hodina + domáca práca)
 - záverečná prezentácia – vytvorenie plagátu (posteru)
 - vyplňanie pracovného listu (súčasne s prezentovanými výsledkami)
 - hodnotenie, sebahodnotenie
- **regionálne prepojenie** – základné charakteristiky náboženstiev, ich prejavy v regióne, charakteristické stavby, ich osudy (atraktívne sú najmä synagógy)
- Vyhľadaj v knižnici, na internete, spýtaj sa rodičov, starých rodičov na povesti z regiónu (v ktorom teraz žiješ, príp. žili tvoji rodičia, starí rodičia), vyhľadaj v nich historické jadro. Porovnaj s mýtom a legendou.

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak:
 - spolupráca v skupine
 - prejav tolerancie k názorom iných
- záverečné – prezentovanie vypracovaného projektu
 - faktografická správnosť a presnosť
 - kreativita
 - prezentácia
 - uvedenie zdrojov

Poznámka

Učebnica pre 5. ročník základných škôl (autorky Miháliková – Tonková, SPN 2009) poskytuje dostatočný informačný prehľad o náboženstvách. Je na zvážení každého učiteľa, do akej miery nad rámec cieľov Štátneho vzdelávacieho programu bude požadovať od žiaka 5. ročníka vedomosti o týchto náboženstvách, ak sa predpokladá, že sa s jednotlivými druhmi stretne v ďalších ročníkoch (s prihliadnutím na kontext apod. Príkladom je tematický celok **Svetové náboženstvá** v 6. ročníku). Zároveň je nutné v tejto téme prihliadnuť na medzipredmetovosť časti témy – legendy, mýtus, povest', preto je vhodné ciele či samotný obsah výučby konzultovať s príslušným vyučujúcim.

Vzdelávacia oblasť

Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Človek a komunikácia

Téma

Ked' zlyhá komunikácia (vojna)

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z. , §4:

- vyjadriť vlastnými slovami vplyv vojny na život človeka
- uviesť dôsledky vojen a dosah na budúcnosť
- pomenovať najčastejšie príčiny vojen
- *napísať príbeh s témou vojny*
- *zdôvodniť stálu prítomnosť vojny v živote človeka*

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, číta s porozumením rôzne druhy textov, rozlišuje v texte podstatné od doplňujúceho, dedukuje neznáme zo známeho, v rôznych zdrojoch, ktoré má k dispozícii, nájde informácie, ktoré súvisia s témou, pri popise situácií alebo rozprávania príbehu zo života postupuje chronologicky od začiatku do konca, nájde príčiny a následky danej situácie a opíše ich
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich efektívne využíva v procese učenia a v praktickom živote, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov o téme, ktorá ho zaujala, jednoducho opíše, ako pracoval na určitej úlohe, čo ho bavilo, čo sa mu darilo
- **kompetencie k riešeniu problémov** – sám alebo v spolupráci s učiteľom žiak problém pomenuje, žiak kriticky myslí, uvážlivo sa rozhoduje, je svoje rozhodnutie schopný obhájiť, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak účinne spolupracuje v skupine, vyjadruje svoje ocenenie nápadov a práce druhých skôr ako kritiku

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	Kvíz, nahrávka s piesňou <i>Odchádzajú</i> , počítač s pripojením, Všeobecná deklarácia ľudských práv, Dohovor o právach dieťaťa
Kľúčové slová	vojna, ozbrojený konflikt, ľudské práva, detský vojak, utečenec
Integrácia prierezových tém	Multikultúrna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Tvorba projektu a prezentačné zručnosti
Medzipredmetové vzťahy	Slovenský jazyk a literatúra, Etická výchova
Metódy a stratégie vyučovania	<p>globálne vzdelávanie (s cieľom viesť k porozumeniu základným problémom súčasného sveta, k vytváraniu vlastných názorov na ne a rozvoju schopností podieľať sa na ich riešení)</p> <p>multikultúrne vzdelávanie (s cieľom rozvíjať zmysel pre spravodlivosť, solidaritu a toleranciu)</p> <p>počúvanie hudby – motivácia, zahrievacia aktivita</p> <p>brainstorming</p> <p>motivačný rozhovor – čo žiaci vedia o ozbrojených konfliktoch, minulých i súčasných, ich príčinách</p> <p>diskusia</p> <p>práca s textom – kvíz, vyhľadávanie informácií o konfliktoch</p> <p>riadený rozhovor</p> <p>metóda aktívneho čítania – Skutočné príbehy</p>
Zdroje	<p>Detská univerzita aj pre dospelých III. Bratislava: Perex, 2005.</p> <p>S každým dieťaťom sa ráta. Banská Bystrica: MPC, 2006.</p> <p>Vieme, že... – DVD – edukatívny program zameraný na boj proti rasizmu a intolerancii, využite v 5. ročníku</p> <p>www.mozgovna.sk (Prečo sa vedú vojny,</p> <p>Prečo ľudia vedú vojny)</p> <p>www.rozvojovevzdelavanie.sk</p> <p>www.varianty.cz</p>

Aktivity

■ Odchádzajú

pieseň skupiny Team (album Team 11, vyd. 2007, autori Dočekal/Jurika) – slovné vyjadriť náladu piesne a svoje pocity z piesne, funkcia výrazových prostriedkov hudby

■ Kvíz o ozbrojených konfliktoch

- **ciele:** predpovedať odpovede, testovať svoje predstavy a závery, rozvíjať svoje schopnosti spracovávať informácie
- **postup:** Žiaci dostanú preložený a upravený kvíz. Ich úlohou je tento kvíz spracovať buď samostatne alebo v dvojiciach. Je potrebné ich upozorniť, že to nie je test, ale že tento test je len prostriedkom na zistenie ich vedomostí o súčasných konfliktoch. Následne so žiakmi podrobne rozoberáme odpovede, diskutujeme...

Zdroj: <http://www.varianty.cz/index.php?id=17&item=115>

■ Skutočné príbehy

Tragédia nášľapných mín, Chcel by som ísť domov – prepojenie s výchovou k ľudským právam, aplikácia detských práv v praxi

Zdroj: S každým dieťaťom sa ráta, str. 36, 93

■ Vojna v mojom živote

na základe práce s textom žiak sformuloval svoj vlastný názor na vojnu, zaujal postoj k problematike detských vojakov, napísal krátky príbeh s témou vojna

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách:
 - kultivovanosť vyjadrenia pocitov, názorov
 - miera zapojenia žiaka do rozhovorov
 - tolerancia, rešpekt
- záverečné – prezentovanie úlohy **Vojna v mojom živote**

Podľa čoho vieme vymedziť podstatu humanisticky orientovaného vyučovania ?

V školskom prostredí, medzi učiteľmi i v rodičovskej komunite, sa používa slovné spojenie humanistické vyučovanie, humanistická výchova ako čarovný prútik. Jeden z významných slovenských a v zahraničí akceptovaných **odborníkov** na problematiku výchovy a vzdelávania Vladislav Rosa s obľubou používa prirovnanie, že humanizácia sa používa ako žolík v kartovej hre. Kam ho dáme, všade pasuje a nahradí každú jednotlivú kartu. O tom, **či je vyučovanie humanistické**, sa nedá rozhodnúť spôsobom áno – nie.

Vymedziť chápanie vyučovania ako humanistického vyučovania je však možné podľa nasledujúcich kritérií:

- miera, do akej žiaci majú možnosť výberu (obsahov, učebných zdrojov, metód...),
- ako vyučovanie rešpektuje záujmy žiaka,
- aká je rovnováha medzi podporovaním poznávacích procesov a iných pre život potrebných vedomostí a zručností,
- aký priestor sa vo vyučovaní poskytuje pre sebahodnotenie žiaka,
- rozsah času a energie v ktorom učiteľ pôsobí v úlohe podporovateľa, pomocníka a nie iba v úlohe formálnej authority (žiaci si vážia u učiteľov mieru prirodzenej authority),
- kvalita vzťahov učiteľ – žiak.

Zdroj: Novák, M., 2001.

6. ROČNÍK

Podľa čoho zistíme, či vyučovanie je dobré vyučovanie?

Veľmi často diskutovanou otázkou v školských komunitách je otázka, ktoré vyučovanie je dobré vyučovanie. Zovšeobecňujúce výroky o tom, že vyučovanie je dobré alebo nie je dobré, vedú do slepej uličky poznania. Dobré vyučovanie je podmienené viacerými prvkami, ktoré sa vzájomne ovplyvňujú a vystupujú v rôznej miere. V základnom vymedzení je možné vymedziť tri základné oblasti a ich vzájomné prepojenie, podľa ktorých sa dá hodnotiť, či vyučovanie je dobré:

- podmienky vyučovania – materiálne, didaktické, odborná a pedagogická spôsobilosť učiteľa, charakteristiky žiakov, systém riadenia procesov a vedenia ľudí v škole a pod.,
- proces vyučovania – priestor na seberealizáciu žiakov, dôvera medzi učiteľom a žiakmi, úroveň medziosobnej komunikácie, práca s chybou, miera rozvoja vyšších úrovní učenia sa žiakov, jasné pravidlá a hranice pre individuálne prejavy správania sa, zrozumiteľné kritéria na hodnotenie práce žiakov a pod.,
- výsledky vyučovania – miera súladu s deklarovanými cieľmi, ktoré sú vyjadrené v školskom vzdelávacom programe, preukázateľné kompetencie žiakov prejavujúce sa vo vedomostiach, zručnostiach a postojoch potrebných pre život.

Zdroj: Rötting, G., 2004.

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Obrazy pravekého sveta

Téma

Od lovca k roľníkovi a remeselníkovi

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z. , §4, najmä ods. d, e, f, i:

- definovať pravek
- vymenovať znaky praveku, základné udalosti
- porovnať a komentovať rozdiely medzi pravekom a ostatnými historickými obdobiami
- zistiť, akým spôsobom spoznáваме pravek – charakterizovať archeológiu
- posúdiť rozdielnosť názorov na vznik Zeme a človeka
- tolerovať rôznorodosť názorov

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienku a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvislo a kultivovane, aktívne počúva druhých, je schopný im porozumieť, vhodne na ne reaguje, účinne sa zapája do diskusie
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich vie použiť v procese učenia a v praktickom živote, aktívne vstupuje do výučby, ak je pre neho pertraktované učivo málo zrozumiteľné, ťažké, či naopak príliš triviálne; nebojí sa opýtať, požiadať o vysvetlenie alebo o konkrétne príklady, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, rozhoduje sa so znalosťou vecí, je svoje rozhodnutia schopný argumentovane presadzovať v diskusii a obhajovať, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie pracovať v skupine, spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	3 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	počítač s pripojením, DVD Bol raz jeden človek (Bola raz jedna Zem), Stopy dávnej minulosti 1, skrátená verzia Prvej knihy Mojžišovej – Genesis, časť Stvorenie sveta (prípadne animovaný film Stvorenie sveta), encyklopédie, dejepisná mapa Prehistória - pravek – dejepisný atlas, obrázky Z. Buriana s tematikou praveku (geologické obdobia Zeme)
Kľúčové slová	pravek
Integrácia prierezových tém	Multikultúrna výchova, Enviromentálna výchova
Medzipredmetové vzťahy	Biológia, Geografia
Metódy a stratégie vyučovania	problémové vyučovanie brainstorming – Čo je to pravek? práca s textom statická projekcia dynamická projekcia – aktivita Výmena rolí , aktivita Nájdí rozdiel! , objasnenie úlohy archeológie výklad – objasnenie cudzích pojmov
Zdroje	DVD Bol raz jeden človek Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti 1. Budmerice: Rak, 2002. Dějepis 6 - Pravěk, starověk - Interaktivní učebnice. Brno: Nová škola, 2009. http://science.nationalgeographic.com/science/prehistoric-world/prehistoric-time-line.html http://www.bbc.co.uk/sn/prehistoric_lifl/ http://www.simopt.cz/multimedia/#/cz/menu_0/presentation/animovany-stvoreni/page_1

Aktivity

■ **Výmena rolí (učiteľ – žiak)**

- **cieľ:** stručne objasniť v zhode s aktuálnymi vedeckými poznatkami materiálny a duchovný život ľudskej spoločnosti v praveku; naštartovať proces tvorby a rozvíjania kľúčových kompetencií, zručností práce v skupine a prezentovania výsledkov svojej práce
- **postup:** Pred aktivitou je potrebné stanoviť kritériá prezentácie a hodnotenia práce v skupine. Žiakov podľa možností rozdelíme do skupín. Na základe práce s IKT (odporúčané webové stránky), dostupnou literatúrou a získanými pojmami z brainstormingu sa žiaci pokúšajú zostaviť vlastnú definíciu praveku. Učiteľ pôsobí ako facilitátor – usmerňuje žiakov pri vyhľadávaní obsahu definície praveku – vývoj materiálnych podmienok života, umenie praveku, náboženské predstavy pravekého človeka, periodizácia praveku, vývoj človeka...). Skupiny svoju prácu prezentujú, pri prezentácii spolupracujú a zo svojich zistení vytvoria vlastnú definíciu praveku, ktorú objasňujú aj názorne (obrazy, web).

■ **Nájdí rozdiel!**

- **cieľ:** spoznať rôzne názory na vznik a vývoj Zeme a človeka, tolerantne prijať a rešpektovať odlišné názory na vznik Zeme a človeka
- **postup:** Žiaci si prečítajú (prípadne prezrú film) Stvorenie sveta. Na tabuľu stručne zapíšu udalosti jednotlivých dní (1. deň – stvorenie neba a zeme atď.). Následne pracujú s dejepisnou mapou Pravek (príp. iným zdrojom informácií) a zisťujú, ako vedci objasňujú vznik a vývoj sveta. Opäť na tabuľu zapíšu udalosti jednotlivých období (prahory a starohory...). Porovnávajú oba stĺpce, vyvodzujú, diskutujú v zmysle hry Nájdí rozdiel!

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách na základe vopred stanovených kritérií
 - miera zapojenia žiaka do skupinovej práce
 - žiacke zhodnotenie spoločnej práce (aj prostredníctvom evalvačného záznamu)

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Obrazy pravekého sveta

Téma

**Od lovca k roľníkovi a remeselníkovi
(vývinové stupne človeka, organizácia
a spôsob života pravekého človeka)**

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z. , §4, najmä ods. b, d, e, f, i:

- poznať vývojovú krivku človeka
- poznať najznámejšie európske náleziská pravekého človeka
- poznať náleziská pravekého človeka na Slovensku a pamiatok z praveku
- charakterizovať organizáciu a spôsob života pravekého človeka

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvislo a kultivovane, aktívne počúva druhých, je schopný ich porozumieť, vhodne na ne reaguje, účinne sa zapája do diskusie
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich vie použiť v procese učenia a v praktickom živote, aktívne vstupuje do výučby, ak je pre neho pertraktované učivo málo zrozumiteľné, ťažké, či naopak príliš triviálne; nebojí sa opýtať, požiadať o vysvetlenie alebo o konkrétne príklady, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, rozhoduje sa so znalosťou vecí, je svoje rozhodnutia schopný argumentovane presadzovať v diskusii a obhajovať, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie pracovať v skupine, spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	2 – 3 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	počítač s pripojením, DVD Bol raz jeden človek, encyklopédie, dejepisná mapa Prehistória – pravek, dejepisný atlas, obrázky Z. Buriana s tematikou praveku, dostupná literatúra (pozri Zdroje), pracovné listy (Človek neandertálsky, Mamut) prezentácia s príslušnou tematikou (Ako skamenie ryba – Gánovce, Šaľa)
Kľúčové slová	lovec, zberač
Integrácia prierezových tém	Osobnostný a sociálny rozvoj, Multikultúrna výchova
Medzipredmetové vzťahy	Biológia, Geografia, Slovenský jazyk a literatúra
Metódy a stratégie vyučovania	<p>problémové vyučovanie, kooperatívne vyučovanie</p> <p>motivačné otázky – obrázok Freda Flinstonea (prip. ľubovoľný diel seriálu) – Čo je na obrázku zaujímavé? Čo bolo v rozprávke nezmyselné? Čo odporuje vašim poznatkom o praveku? Čo ste sa dozvedeli z rozprávky? Vyzeral človek a správal sa hneď tak ako Fred?; lov mamutov – Čo viete o love mamutov? V akej dobe žili lovci mamutov...?</p> <p>riadený rozhovor</p> <p>brainstorming (brainwriting) – Čo viete o vzniku a vývoji človeka?</p> <p>dynamická projekcia, statická projekcia – Bol raz jeden človek, Mach a Šebestová, Svet neandertálcov, interaktívna evolučná krivka, prezentácia Ako skamenie ryba – doplnkový učebný materiál k téme pravekí ľudia na Slovensku</p> <p>práca s textom – kniha Surová doba kamenná, úryvky z knihy Stopy dávnej minulosti I., U pravekých lovcov</p>
Zdroje	<p>Augusta, J.: U pravekých lovcov. Bratislava: SPN, 1980.</p> <p>Bauer, J.: Co v učebnicích nebylo. Brno: Moba, 2005.</p> <p>DVD Bol raz jeden človek</p> <p>Deary, T.: Surová doba kamenná. Bratislava: Slovart, 2008.</p> <p>Dvořák, P.: Lovci mamutov a tí druhí. Bratislava: Mladé letá, 1983.</p> <p>Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti 1. Budmerice: Rak, 2002.</p> <p>Dějepis 6 - Pravěk, starověk - Interaktivní učebnice. Brno: Nová škola, 2009.</p> <p>Mach a Šebestová - Člověk neandrtálský, Svet neandertálcov 1., 2. Bratislava: SME, Discovery Channel 2006</p> <p>Evolúcia interaktívne - http://www.pbs.org/wgbh/aso/tryit/evolevolu/#</p> <p>Evolúcia prehľad - http://www.msnbc.msn.com/id/7348103/</p>

Aktivity

■ **Nájdí rozdiel II.**

- **cieľ:** spoznať rôzne názory na vznik a vývoj Zeme a človeka, tolerantne prijať a rešpektovať odlišné názory na vznik Zeme a človeka
- **postup:** Brainstormingová (brainwritingová) aktivita – Čo viete o vzniku a vývoji človeka? Žiaci postupne prezentujú svoje názory, zapisujú na tabuľu do dvoch stĺpcov (na základe usmernenia učiteľa) – vedecká teória a kresťanská teória. Následne sa snažia určiť princíp usporiadania názorov do stĺpcov. Učiteľ zdôvodní výber vedeckej teórie. Je možné poukázať na „mýty“ v žiackych tvrdeniach.

■ **Evolučný strom**

- **cieľ:** stručne objasniť v zhode s aktuálnymi vedeckými poznatkami vývoj človeka
- **postup:** Žiakov podľa možností rozdelíme do skupín. Skupiny pracujú s filmom Bol raz jeden človek (Bola raz jedna Zem), s knihou Surová doba kamenná a s webovou stránkou www.pbs.org. Výstupom skupinovej práce je vytvorenie evolučného stromu, ktorý prezentujú v ľubovoľnej forme (prezentácia, plagát...). Fixácia prebieha prostredníctvom interaktívnej webovej stránky www.pbs.org, pričom žiaci môžu príbežne dopĺňať informácie o jednotlivých stupňoch.

■ **Spoznal by si ma v autobuse? alebo Prečo nie je neandertálec žiadna nadávka**

- **cieľ:** na základe práce s filmovým dokumentom charakterizovať život človeka – lovca, rozvíjať kľúčové kompetencie
- **postup:** Východiskom pre túto časť výučby môže byť i aktivita Evolučný strom (interaktívna webová stránka), kde je neandertálec zreteľne vyznačený ako slepá vetva ľudskej evolúcie, ako aj ukážka z knihy P. Dvořáka Stopy dávnej minulosti 1: *Žil asi pred 120 000 rokmi a bol to neandertálec. Dnes je to takmer nadávka, ale neandertálsky človek patrí medzi najpopulárnejších obyvateľov tejto planéty, azda aj preto, že jeho vstup do dejín sa viaže na veľký škandál. Stalo sa to pred pol druhého storočím v Durínsku v Neandertale.*(str. 20)
Žiakom premietneme ukážku zo seriálu Mach a Šebestová, časť Člověk neandertálský. Dej vtipnou a zároveň nadnesenou formou približuje život neandertálca, resp. pravekého človeka – lovca všeobecne; poskytuje tak množstvo podnetov pre ďalšiu prácu – porovnanie mýtov a historických faktov (opätovne ukážka, tentokrát Svet neandertálcov), samostatné vyvodenie opisu spôsobu života a pod., odpovede na úvodnú otázku
- práca s pracovným listom a interaktívnou prezentáciou – Človek neandertálsky vs. homo sapiens

■ **Lovci mamutov**

- **postup:** Motivačne môže pôsobiť záber zo seriálu Mach a Šebestová – zaužívaná predstava o spôsobe lovu mamutov a následná diskusia o jeho reálnosti
- práca s textom (čítanie s porozumením) – Josef Augusta – U pravekých lovcov: Mamuty tiahnu
- práca s pracovným listom Mamut a my – spoločné vyplňanie, riešenie úloh, diskusia o uvedených faktoch

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách na základe vopred stanovených kritérií
- miera zapojenia žiaka do skupinovej práce, žiacke zhodnotenie spoločnej práce (napr. aj prostredníctvom evalvačného záznamu) – *Dokázal som pracovať v skupine? Dokázal som nájsť informáciu a stručne si ju zapísať? Dodržiavam dohodnuté pravidlá?*
- vypracovaný pracovný list – priebežná školská práca, príp. dokončenie doma – hodnotenie kvality vypracovania a osvojenia si faktov prostredníctvom testu

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Obrazy starovekého sveta

Téma

Riečne civilizácie a ich dedičstvo

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z., §4, najmä ods. d, e, f, i:

- definovať pojem úrodný polmesiac, ukázať ho na mape, určiť jeho základné znaky
- objasniť vznik civilizácií na území úrodného polmesiaca
- vymenovať staroorientálne štáty
- vymenovať rieky, v údolí ktorých boli založené prvé štáty, objasniť význam riek pre staroveké spoločnosti
- nájsť a ukázať na mape riečne civilizácie
- porovnať vývoj v Egypte a Mezopotámii
- popísať charakter jednotlivých vrstiev spoločenskej pyramídy
- rozlíšiť hieroglyfy a klinové písmo
- objasniť význam písma

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvislo a kultivovane, aktívne počúva druhých, je schopný im porozumieť, vhodne na ne reaguje, účinne sa zapája do diskusie, k téme si z rôznych zdrojov vyberie také informácie, ktoré podľa svojho úsudku potrebuje k ďalšiemu riešeniu úlohy, porovná ich s informáciami, ktoré už mal k dispozícii, a prepojí ich
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich vie použiť v procese učenia a v praktickom živote, ovplyvňuje postup výučby a učenia tak, aby pre neho boli prínosné; aktívne žiada objasnenie súvislostí s niečím, čo je mu už povedomé; zaujíma sa o alternatívne zdroje informácií a sám ich navrhuje, ak je mu látka odinakiaľ známa viac ako ostatným (napr. zo záujmových krúžkov, televízia), aktívne využíva rôzne zdroje informácií (knihy, encyklopédie, príručky, tabuľky, grafy, tlač, ľudia, internet ...); vyhodnotí a obháji, ktorý z použitých zdrojov je pre danú situáciu (problém) najefektívnejší
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, rozhoduje sa so znalosťou vecí, je svoje rozhodnutia

schopný argumentovane presadzovať v diskusii a obhajovať, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť, rozpozná, v čom je problém, ktorý rieši, podobný alebo obdobný s skôr známymi problémami, a určí, v čom sa problémy líšia a v čom sa zhodujú

- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie pracovať v skupine, spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov, s pomocou učiteľa si stanovuje individuálne úlohy a termíny podľa svojej skúsenosti a vedomia svojich zručností; svoje tvrdenia o vlastných schopnostiach dokladá príkladom niektorého svojho výkonu

Časová náročnosť	hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	počítač s pripojením, DVD Bol raz jeden človek (Úrodné údolia), encyklopédie, dejepisná mapa Veľké ríše starovekého východu, kniha T. Deary – Úctyhodní Egypťania
Kľúčové slová	starovek, Egypt, Mezopotámia, pyramída, spoločenská pyramída, písmo
Integrácia prierezových tém	Multikultúrna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj
Medzipredmetové vzťahy	Geografia
Metódy a stratégie vyučovania	<p>problémové vyučovanie</p> <p>brainstorming – Prečo je Níl úctyhodnou riekou?</p> <p>práca s textom – historické pramene, kniha Úctyhodní Egypťania...</p> <p>statická projekcia – interaktívna prezentácia k dejinám Egypta, porovnávacia prezentácia Egypt a Mezopotámia, prezentácia Kultúra starovekého Egypta</p> <p>dynamická projekcia – DVD Bol raz jeden človek</p> <p>výklad – objasnenie cudzích pojmov</p>
Zdroje	<p>DVD Bol raz jeden človek</p> <p>Dějepis 6 - Pravěk, starověk - Interaktivní učebnice. Brno: Nová škola, 2009.</p> <p>Deary, T.: Úctyhodní Egypťania. Bratislava: Slovart, 2006.</p> <p>Kvírenc, J.: Evropa do roku 1914 (historie v dokumentech). Praha: Dialog, 2007.</p> <p>http://www.ancientegypt.co.uk/mummies/story/main.html</p> <p>http://www.bbc.co.uk/history/interactive/games/pyramid_challenge/index_embed.shtml</p> <p>http://www.nationalgeographic.com/pyramids/</p> <p>http://oi.uchicago.edu/OI/MUS/ED/mummy.html</p> <p>http://www.virtualtravel.cz/egypt.html</p>

Aktivity

■ **Úctyhodní Egyptáňa**

- **cieľ:** prostredníctvom tvorivých úloh spoznať základné črty egypťskej starovekej spoločnosti, popísať charakter jednotlivých vrstiev spoločenskej pyramídy, objasniť význam písma
- **postup:** Žiaci pracujú s pracovným listom Úctyhodní Egyptáňa. Výbornom pomôckou je v tomto prípade rovnomenná kniha, ktorá poskytuje množstvom podnetov na úlohy, aktivity (brainstorming – rieka Níl, rolové hry – faraón, práca s textom, čítanie s porozumením – spoločenská pyramída...apod.). K danému pracovnému listu je možné vrátiť sa aj neskôr, pri téme Mezopotámia a jednotlivé položky konfrontovať s mezopotámskou problematikou (napr. inofarebnými hárkami papiera, ktoré pripneme k určeným pojmom): *Aké rieky boli úctyhodné v Mezopotámii? Mali v Mezopotámii faraóna? Fungovala aj v Mezopotámii spoločenská pyramída? Aké stavby sú charakteristické v Mezopotámii?*

■ **Múmiujem, múmiuješ, múmiujeme**

- **cieľ:** prostredníctvom procesu tvorby múmie spoznať, pomenovať a zdôvodniť rozvoj jednotlivých umení a vied v Egypte
- **postup:** Na Internetu existuje niekoľko stránok (pozri časť Zdroje), ktoré veľkú mierou, zábavným a zároveň aj interaktívnym spôsobom oboznamujú s procesom vzniku múmie. Žiaci si ich môžu prejsť samostatne, príp. si učiteľ môže pripraviť interaktívnu prezentáciu (usporiadať chronologicky jednotlivé etapy, priradiť, aká veda sa rozvíjala v danej etape a pod.). Záverečným bodom celej aktivity je výroba vlastnej múmie (pomôcky: bábika, obvazy...). Následne si žiaci môžu pripraviť podľa návodu v knihe Úctyhodní Egyptáňa pripraviť papierovú pyramídu.

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách na základe vopred stanovených kritérií
 - diskusná aktivita
 - aktivita pri práci s pracovným listom a učebným materiálom
 - schopnosť „prepájať“ jednotlivé informácie
- záverečné – prezentovanie projektovej úlohy (Kultúra starovekého Egypta), originálna prezentácia jednotlivých žiakov

Aký prístup učiteľa by sa mal uplatňovať pri vzdelávaní ?

Skúsenosti z pedagogickej práce jednoznačne dokazujú, že najlepším pozorovateľom i hodnotiteľom pracovných výkonov učiteľov sú ich žiaci. Sú neustále vo vyučovacom procese, žijú, pracujú, tešia sa i nudia sa s učiteľmi v rôznych činnostiach a aktivitách. Podstatnú časť dňa trávajú spolu, veľa komunikujú alebo aj nekomunikujú, prejavujú si vzájomné sympatie alebo antipatie. V základnom vymedzení je možné identifikovať štyri základné prístupy učiteľa pri vzdelávaní žiakov:

■ **Všetkým žiakom rovnako**

- Tento prístup znamená, že všetkým žiakom sa poskytujú rovnaké informácie a očakáva sa, že žiaci ich rovnako prijmú a budú ich rovnako aj reprodukovať.
- Predpokladá sa prísna disciplína a v podstate bezcieľné memorovanie. Tento prístup môžeme označiť ako rovnostársky; môže sa významne podieľať na demotivácii žiakov a v prejavoch ich nedisciplinovanosti.
- Škola ako miesto, kde učiteľ učí a žiaci sa učia, sa stáva reliktom minulosti. Rakúsko – uhorská tradícia klasickej školy je v našich zemepisných šírkach silná a v hlavách niektorých učiteľov existuje dodnes. Problémom je to, že učiteľ už dnes nevie dať žiakom viac faktov, ako si žiaci vedia sami zohnať. Učenie od tabule v zmysle hesla všetkým všetko je v dnešnej škole neakceptovateľné.

■ **Všetkým žiakom, čo na to majú**

- Tento prístup podporuje iba tých žiakov, ktorí spĺňajú vyššie požiadavky učiteľa, pričom slabší, ale dobrí žiaci, sa nerozvíjajú a nemôžu zažiť úspech.
- Učiteľ neuplatňuje individuálnu normu na hodnotenie a slabších žiakov takto demotivuje. Tento prístup je v rozpore s rozvojovou koncepciou výchovy a vzdelávania v SR.
- Takýto prístup môžeme označiť za elitársky, učiteľ venuje svoju pozornosť a priazeň iba tým, ktorí podľa jeho videnia vedú a chcú.

■ **Žiakom, ktorí si to zaslúžia**

- Tento prístup predstavuje zvýrazňovanie moci učiteľa a jeho nadvládu nad žiakmi. O tom, kto si čo zaslúži, rozhoduje subjektívne učiteľ a svoje rozhodnutia nezdôvodňuje.
- Učiteľ podmieňuje možnosť žiaka zúčastniť sa, alebo zapojiť sa v nejakej aktivite nejakým dôvodom.
- Učiteľ chce preberať zodpovednosť za správanie sa žiaka.
- Učiteľ si vymáha poslušnosť spôsobom zákazu uplatniť záujem žiaka. Žiak to vníma ako vyjadrenie nepriazne učiteľa, a to môže mať negatívny vplyv na ich vzťahy.

■ **Všetkým žiakom rovnakú šancu, aby mohli byť úspešní.**

- Tento prístup je vo vzdelávaní spravodlivý a očakáva sa, že bude uplatňovaný v humanistickej koncepcii výchovy a vzdelávania.
- Učiteľ uznáva, že všetci žiaci nemôžu byť rovnakí.
- Učiteľ vie, že v každom žiakovi je nejaká(é) dobrá(é), vlastnosť(i), ktoré treba hľadať, uplatniť a rozvíjať.
- Motivácia úspechom (úspech a šťastie sú individuálne záležitosti každého žiaka).

Zdroj: Novák, M., 2001

Ako v dobrej škole získavať informácie o učení sa žiakov, ako hodnotiť výkony žiakov ?

Nepísaný, ale striktné dodržiavaný, žiacky zákon hovorí – *uč sa iba to, čo bude hodnotené a odmeňované*. Účinnosť procesu učenia sa žiaka na vyučovaní je podmienená i požiadavkou poskytovania spätnej väzby, informácie o tom, či žiak postupuje správne a do akej miery si osvojuje učivo. Ide tu o formatívne hodnotenie.

Zo strany učiteľa je to poskytovanie spätnej väzby. Je to pre žiaka dôležitá informácia o tom, čo bolo vo výkone žiaka dobré a prečo (aby rozumel, čo môže opakovať), tiež to, čo bolo vo výkone nesprávne a prečo (aby vedel, čo má zmeniť, ak chce byť úspešný). Najefektívnejší spôsob učenia je, ak sa žiak sám hodnotí, sám si kontroluje proces učenia. K tomu je ale potrebné, aby žiak mal k dispozícii nástroje sebahodnotenia, pomocou ktorých sa môže kontrolovať, porovnávať a opravovať sa. Sú to napríklad autotesty, pracovné zošity, žiacke portfólia, autokorektívne karty, zvukové nahrávky, oporné body, schémy, postupy práce, algoritmy, vzory, výsledky a pod.

Zdroj: Rötting, G., 2004.

Vzdelávacia oblasť

Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline

Téma

Veľká Morava

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z., §4, najmä ods. b, f, h, j:

- rozlíšiť počiatky štátu podľa povestí a historicky dokázaných skutočností, porovnaním dať do súvislosti udalosti na Veľkej Morave a v blízkych krajinách
- opísať vznik Veľkej Moravy
- vysvetliť význam Nitry a Pribinu
- zhodnotiť prínos Cyrila a Metoda pre rozvoj našej kultúry a štátnosti
- opísať Veľkomoravskú ríšu počas panovania Svätopluka
- opísať kultúru vo Veľkomoravskej ríši
- opísať vzdelanosť vo Veľkomoravskej ríši
- vysvetliť príčiny zániku Veľkomoravskej ríše
- ukázať na historickej mape rozmach Veľkomoravskej ríše
- nakresliť obydlie z doby Veľkomoravskej ríše
- rozpoznať zbraň a výstroj vojakov z obdobia Veľkomoravskej ríše

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak diskutuje k veci, zrozumiteľne oznamuje a vysvetľuje svoje myšlienky, postoje, argumenty; pri diskusii neodbočuje od témy; udržiava si prehľad o tom, ktoré body sa už prebrali, a pre návrat k už vybaveným sa rozhoduje odôvodnene; zhrnie, k čomu skupina v diskusii dospela, pozerá sa na veci z rôznych hľadísk, vyhýba sa paušálnym hodnotiacim súdom
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich vie použiť v procese učenia a v praktickom živote, aktívne využíva rôzne zdroje informácií (knihy, encyklopédie, príručky, tabuľky, grafy, tlač, ľudia, internet ...); vyhodnotí a obháji, ktorý z použitých zdrojov je pre danú situáciu (problém) najefektívnejší
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, rozhoduje sa so znalosťou vecí, je svoje rozhodnutia schopný argumentovane presadzovať v diskusii a obhajovať, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie pracovať v skupine, spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	4 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	počítač s pripojením, encyklopédie, pracovné listy, dostupná literatúra, DVD - Dejiny Slovenska - Dávni Kelti a Slovensko, Starí Rimania a Germáni na Slovensku, Veľká Morava, Prvé slovanské storočia, dejepisný atlas, dejepisná mapa Veľká Morava
Kľúčové slová	Slovania, Samo, Veľká Morava, Metod...
Integrácia prierezových tém	Multikultúrna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Regionálna výchova
Medzipredmetové vzťahy	Občianska náuka, Slovenský jazyk a literatúra, Výtvarná výchova
Metódy a stratégie vyučovania	<i>brainstorming</i> <i>motivačné otázky</i> <i>riadený rozhovor</i> <i>práca s textom, mapou</i> <i>dynamická projekcia</i> – DVD - Dejiny Slovenska - Dávni Kelti a Slovensko, Starí Rimania a Germáni na Slovensku, Veľká Morava, Prvé slovanské storočia <i>výtvarné sebavyjadrenie...</i>
Zdroje	Dvořák, P.: Stopy dávnéj minulosti 3. Budmerice: Rak, 2004. kol.: Slovenské dejiny v obrázkoch (od najstarších čias po súčasnosť). Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. Kováč. D.: Dejiny Slovenska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Kučera, M.: Stredoveké Slovensko (Cesta dejinami). Bratislava: Perfekt, 2002. Petráňová, L.: Průvodce všedním životem ve středověku. Praha: Albra, 2005. Segeš, V.: Kniha kráľov. Bratislava: Kleio, 1998. DVD - Dejiny Slovenska - Dávni Kelti a Slovensko, Starí Rimania a Germáni na Slovensku, Veľká Morava, Prvé slovanské storočia http://blog.tyzden.sk/tomas-hupka/2010/08/05/zapas-o-moc-po-stopach-nasej-identity-iv/ http://www.kostym.cz/Cesky4_Odivani/vmorava.pdf

Pozn.: Aktivity sú uvedené priamo v učebnom materiáli Veľká Morava (pozri časť Prílohy).

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh

Slováci v Uhorskom kráľovstve

Téma

Rozvoj miest (Anjouvci)

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z., §4, najmä ods. b, d, e, f, h:

- analyzovať a zhodnotiť spôsob života ľudí vo vrcholnom stredoveku a dnes
- charakterizovať a porovnať život na vidieku a mestách
- správne zostaviť a zdôvodniť reťazec vzťahov, ktorý viedol k vzniku mesta
- rozčleniť obyvateľov miest do skupín a vrstiev
- vysvetliť mestské práva

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvislo a kultivovane, aktívne počúva druhých, je schopný ich porozumieť, vhodne na ne reaguje, účinne sa zapája do diskusie
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, prepojenia ich vie použiť v procese učenia a v praktickom živote, aktívne vstupuje do výučby, ak je pre neho pertraktované učivo málo zrozumiteľné, ťažké, či naopak príliš triviálne; nebojí sa opýtať, požiadať o vysvetlenie alebo o konkrétne príklady, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, rozhoduje sa so znalosťou vecí, je svoje rozhodnutia schopný argumentovane presadzovať v diskusii a obhajovať, uvedomuje si zodpovednosť za svoje rozhodnutia a výsledky svojich činov vie zhodnotiť
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie pracovať v skupine, spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	počítač s pripojením, encyklopédie, pracovné listy (Poliačiková, J., Zahradníková, E.: Bádanie v múzeu: Stredovek, Martin: SNM, 2009: Stredoveké mestá, Metodický materiál pre učiteľov.), kniha Furrel, D.: Kam aj kráľ chodí pešo, cvičenie s tematikou vrstiev mestského obyvateľstva, cechové znaky, ukážky mestských práv
Kľúčové slová	mesto, dedina, práva/výsady/privilegiá
Integrácia prierezových tém	Multikultúrna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Regionálna výchova
Medzipredmetové vzťahy	Geografia, Slovenský jazyk a literatúra, Výtvarná výchova
Metódy a stratégie vyučovania	motivačné otázky – <i>Chudobná krajina, chudobný panovník* - Ako by ste vysvetlili tento citát? Čo ho spája s uhorskými dejinami? V akom stave bolo Uhorsko počas vlády Arpádovcov? Keby si mal možnosť voliť kráľa, akého by si si vybral? Keby si bol panovníkom ty, čo by si urobil pre odstránenie chudoby?</i> riadený rozhovor – vznik a rozvoj miest v Uhorsku, stredoveké mesto práca s textom, mapou dynamická projekcia – DVD - Dejiny Slovenska – Mestá na Slovensku v stredoveku
Zdroje	Dějiny českého udatného národa (http://dejiny.ceskatelevize.cz/) Dejiny Slovenska – videofilm Mestá na Slovensku v stredoveku Dějepis 7 - Středověk - Interaktivní učebnice. Brno: Nová škola, 2009. Furrel, D.: Kam aj kráľ chodí pešo. Bratislava: Kalligram, 2006. kol.: Slovenské dejiny v obrázkoch (od najstarších čias po súčasnosť). Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. Kučera, M.: Stredoveké Slovensko (Cesta dejinami). Bratislava: Perfekt, 2002. Petráňová, L.: Průvodce všedním životem ve středověku. Praha: Albra, 2005. http://veda.sme.sk/c/4342748/strucne-dejiny-zachodov.html

* Citát pripisovaný Márii Terézii; v plnom znení – Ak je chudobný roľník, je chudobná krajina. Ak je chudobná krajina, je chudobný panovník.

Aktivity

■ **Poznaj svoje mesto**

■ **cieľ:** spoznať prvotnú históriu mesta, prepojiť uhorské dejiny s regionálnymi (*Počas vlády ktorého panovníka...?*), správne zostaviť a zdôvodniť reťazec vzťahov, ktorý viedol k vzniku mesta, vysvetliť mestské práva

■ **postup:** Žiak vyhľadá základné fakty o histórii mesta. Zakreslí ho na mapu, uvedie údaj o prvej písomnej zmienke, resp. udelenia privilégii. Zároveň vyhľadá informácie o najbližších mestách v okolí a spracuje ich rovnakým spôsobom: *Čo dokážete povedať o histórii svojho mesta na základe vašich zistení? Čo sú to privilégia? Kto ich udeľoval? Vymenujte tri a vysvetlite ich. Ktoré z nich boli udelené vášmu mestu? Ktoré považujete za najdôležitejšie? Viete povedať, prečo bolo právo obohnať mesto hradbami pre obyvateľov mesta tak dôležité?*

Alternatívou je aj použitie interaktívnej prezentácie, príp. kartičkovej metódy – žiaci vytvárajú správne dvojice, zložené z pomenovania výsady a jej významu.

Ďalšou možnosťou je **hra** – scénka z udeľovania výsad apod.

■ **Ako spoznám stredoveké mesto?**

■ **cieľ:** analyzovať podobu mesta vo vrcholnom stredoveku a dnes, analyzovať a zhodnotiť spôsob života ľudí vo vrcholnom stredoveku a dnes

■ **postup:** Žiakom rozdáme pohľadnice (obrázky), resp. premietneme film/prezentáciu s tematikou stredovekých miest: *Opíš mesto na pohľadnici (obrázku). Sú si jednotlivé mestá podobné? Dokážeš pomenovať jednotlivé časti mesta? Zmenilo sa mesto odvtedy?*

Následne pracujeme s pracovným listom *Stredoveké mestá* – správne priradiť funkcie k priestorom *námestie, radnica, veža, farský kostol*. Nezabudnite rozdeliť tento priestor aj v čase na stredovek a súčasnosť. Túto aktivitu je vhodné doplniť témou o hygiene v stredovekom meste (pozri časť **Zdroje**) a porovnať ju s hygienou v starovekom Ríme či v starovekom Grécku.

■ **Duch stredovekého mesta**

■ **cieľ:** rozčleniť obyvateľov miest do skupín a vrstiev, analyzovať a zhodnotiť spôsob života ľudí vo vrcholnom stredoveku a dnes

■ **postup:** Východiskom pre túto časť výučby môže byť i aktivita **Ako spoznám stredoveké mesto**, kde žiaci jasne definujú časti stredovekého mesta. Prostredníctvom interaktívnej prezentácie s pomenovaniami jednotlivých obyvateľov mesta alebo kartičiek (*najbohatší obchodníci, tovariši, učni, majitelia*

remeselných dielní, bohatí remeselníci...) zaraďujú obyvateľov do jednotlivých častí mesta a následne i do jednotlivých vrstiev (*patriciát, stredná vrstva, mestská chudoba*). Je možné vytvoriť spoločenskú pyramídu a porovnať ju so spoločenskou pyramídou v starovekých východných štátoch.

■ **Moje mesto (projektová úloha)**

- **cieľ:** demonštrovať správne porozumenie pojmu stredoveké mesto, výsada
- **postup:** Žiaci majú za úlohu nakresliť (postaviť) svoju predstavu stredovekého mesta. Súčasťou plánu sú aj výsady a zdôvodnenie výberu týchto výsad.

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách na základe vopred stanovených kritérií
 - diskusná aktivita
 - aktivita pri práci s pracovným listom a učebným materiálom
 - schopnosť „prepájať“ jednotlivé informácie
- záverečné – prezentovanie projektovej úlohy, originálna prezentácia jednotlivých žiakov

Odporúčania

Slovenské národné múzeum má vo svojich aktivitách aj projekt Škola v múzeu/Veda hrou. V rámci tohto projektu ponúkajú mnohé vzdelávacie aktivity, vhodné na uplatnenie tzv. zážitkového učenia. V prípade tejto témy to bol vzdelávací program Bádanie v múzeu, zameraný na aktívne vyhľadávanie informácií a podnetov z expozície a ich prepájanie so znalosťami získanými v škole.

Poznámka:

Dané učivo je možné aplikovať tak v 6., ako aj v 7. ročníku. Štátny vzdelávací program určuje pre 6. ročník v tematickom celku **Obrazy stredovekého sveta** tému **Každodenný život** (základný obsahový štandard: hrad, mesto, dedina) a v 7. ročníku v tematickom celku **Slováci v Uhorskom kráľovstve** je uplatniteľná téma **Kráľovstvo mnohých jazykov** (hospodársky rozkvet za vlády Karola Róberta, vytvorenie modelu stredovekého mesta) a **Banské mestá**. Učebnica dejepisu pre 6. ročník (Krasnovský, Miháliková, Tonková, SPN 2011) obsahuje základné informácie k problematike stredovekých miest; je na zvážení každého učiteľa, do akej miery tieto informácie rozšíri v 6. ročníku s prihliadnutím práve na možnosť pracovať s nimi o rok neskôr. Obdobne môžeme postupovať pri téme **Stredoveký hrad**.

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh Slováci v Uhorskom kráľovstve

Téma **Stredoveký hrad**

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z. , §4, najmä ods. b, d, e, f, h:

- opísať stredoveký hrad a vysvetliť jeho genézu
- prostredníctvom tvorby modelu stredovekého hradu si ujasniť genézu, funkciu a význam stredovekého hradu
- *prostredníctvom analýzy historického prameňa, dejepisnej mapy a povesti identifikovať regionálne súvislosti – hrad Turiec a Arpádovci*

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvislo a kultivovane, aktívne počúva druhých, je schopný im porozumieť, vhodne na ne reaguje, účinne sa zapája do diskusie
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie pracovať v skupine, spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	2 hodiny (priama vyučovacia činnosť)
Pomôcky	počítač s pripojením, encyklopédie, pracovné listy, kartón (výkresy), lepidlo, nožnice, farby, povesti viažuce sa k hradom
Kľúčové slová	hrad, hradisko, podhradie, hradby
Integrácia prierezových tém	Multikultúrna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Regionálna výchova, Tvorba projektu a prezentačné zručnosti
Medzipredmetové vzťahy	Geografia, Slovenský jazyk a literatúra, Výtvarná výchova
Metódy a stratégie vyučovania	<p>motivačné otázky – Aký hrad ste navštívili? Čo vás na ňom zaujalo? Ako vyzeral? Ako sa podľa vás v stredoveku staval hrad?</p> <p>riadený rozhovor – vznik a rozvoj hradov (pozri časť Aktivity)</p> <p>práca s textom dynamická projekcia – Dějiny udatného českého národa (34. díl – Hradby); stavba středověkého hradu - http://www.guedelon.fr/en/ hra</p>
Zdroje	<p>Dějiny českého udatného národa (http://dejiny.ceskatelevize.cz/) kol.: Slovenské dejiny v obrázkoch (od najstarších čias po súčasnosť). Praha: Ottovo nakladatelství, 2008.</p> <p>Kučera, M.: Středověké Slovensko (Cesta dejinami). Bratislava: Perfekt, 2002.</p> <p>Petráňová, L.: Průvodce všedním životem ve středověku. Praha: Albra, 2005.</p> <p>http://downloads.bbc.co.uk/history/handsonhistory/HOH_Castle_activities.pdf</p> <p>http://downloads.bbc.co.uk/history/handsonhistory/HOH_castle_eye_spy.pdf</p> <p>http://www.guedelon.fr/en/</p> <p>http://www.yourchildlearns.com/megamaps/castle.html</p>

Aktivity

■ **Stavba hradu**

- **cieľ:** opísať stredoveký hrad a vysvetliť jeho genézu
- **postup:** Zo stránky <http://www.yourchildlearns.com/megamaps/castle.html> (prip. do vyhľadávača zadáme heslo build a medieval castle) vytlačíme podľa návodu jednotlivé časti hradu. Stránka obsahuje aj jednoduchý návod na stavbu hradu.

Popri stavbe hradu (žiacov je možné rozdeliť do skupín, ktoré majú za úlohu postaviť časti hradu, pričom v závere sa časti pospájajú do jedného celku) je vhodné pripomenúť vznik a genézu hradov na našom území – *Kelti, Slovania, Tatári, Belo IV.*, prip. uplatniť synchrónny pohľad na dejiny (*Ako to bolo v ostatnej Európe? Kde sa Belo IV. inšpiroval?*)

■ **Ako sa žilo na stredovekom hrade a ako v podhradí?**

- **cieľ:** analyzovať a zhodnotiť spôsob života ľudí na stredovekom hrade
- **postup:** Východiskom pre túto časť výučby je predchádzajúca aktivita **Stavba hradu**. Jej súčasťou je i pracovný list **Život na stredovekom hrade**, ktorý je vhodné pretransformovať aj do interaktívnej podoby. Žiaci určujú časti hradu, ich účel a príčiny ich podoby. Prostredníctvom otázok a odpovedí spoznávajú život na stredovekom hrade.

■ **Prežije hrad...?**

- **cieľ:** rozvíjať komunikačnú kompetenciu
- **postup:** Žiakom ponúkame nasledujúci text:
Je noc...Celý hrad spí. Zrazu cez hradby preletí ohňový šíp a osvetlí vežu. Strážca padá k zemi... na hrad niekto zaútočil!
K bráne hradu prichádza žobrák so správou od útočníkov... Dostane povolenie na vstup - ale neklame? Je naozaj len poslom?
Do toho všetkého začne pršať. Prudká búrka odplaví palisády a zničí úrodu; mnoho zvierat zahynie alebo utečie...
Prežije hrad...?
Žiaci uvedený text podľa svojej fantázie doplnia, vytvoria príbeh.

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách na základe vopred stanovených kritérií
 - diskusná aktivita
 - aktivita pri práci s pracovným listom a učebným materiálom
 - schopnosť „prepájať“ jednotlivé informácie
- záverečné – prezentovanie projektovej úlohy, originálna prezentácia jednotlivých žiakov

Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť

Tematický okruh Slováci v Uhorskom kráľovstve

Téma **Gotická cesta**

Ciele

súladiť s cieľmi Zákona č. 245/2008 Z. z., §4, najmä ods. b, e, f:

- opísať kultúru v Uhorsku vo vrcholnom stredoveku – poznať podľa obrázkov gotické stavby a ich základné prvky
- nájsť obrazový materiál z gotickej cesty
- *podľa zásad heraldiky nakresliť osobný erb, vyhľadať aspoň päť zaujímavých informácií o dolovaní zlata či striebra*
- *zúčastniť sa exkurzie (poznávacieho výletu) so zameraním sa na gotickú cestu*
- *vytvoriť synchronizovanú časovú priamku pre Uhorsko a svet, popr. vytvoriť mapku svojho fiktívneho panstva*

Rozvíjané kľúčové kompetencie

- **komunikačná kompetencia** – žiak formuluje a vyjadruje svoje myšlienky a názory v logickom slede, vyjadruje sa výstižne, súvislo a kultivovane, aktívne počúva druhých, je schopný im porozumieť, vhodne na ne reaguje, účinne sa zapája do diskusie
- **kompetencia k učeniu** – žiak je vedený k poznávaniu koreňov spoločenských javov, dejov a zmien, vyhľadáva a triedi informácie a na základe ich pochopenia, zaujíma sa o možnosti získania ďalších poznatkov, aktívne využíva rôzne zdroje informácií (knihy, encyklopédie, príručky, tabuľky, grafy, tlač, ľudia, internet ...); vyhodnotí a obháji, ktorý z použitých zdrojov je pre danú situáciu (problém) najefektívnejší
- **kompetencie k riešeniu problémov** – žiak k vyjadreným faktom a názorom uvádza argumenty a protiargumenty, pokúsi sa v prípade jednoduchého problému vyvinúť novú hypotézu, keď sa predchádzajúca ukázala mylná, v rôznych zdrojoch si overuje, či sú informácie pravdivé a pripraví si argumenty pre odôvodnenie svojho názoru na ne
- **kompetencia sociálna a personálna** – žiak vie pracovať v skupine, spolupracuje na riešeníach a vytvára priaznivú pracovnú a emočnú atmosféru, na základe ohľaduplnosti a úcty pri komunikovaní s druhými ľuďmi prispieva k upevňovaniu dobrých medziľudských vzťahov

Časová náročnosť	1 hodina (priama vyučovacia činnosť) + 1 hodina (domáca príprava)
Pomôcky	počítač s pripojením, encyklopédie, obrazové publikácie
Kľúčové slová	gotika, Gotická cesta
Integrácia prierezových tém	Multikultúrna výchova, Osobnostný a sociálny rozvoj, Regionálna výchova, Tvorba projektu a prezentačné zručnosti
Medzipredmetové vzťahy	Geografia, Slovenský jazyk a literatúra, Výtvarná výchova
Metódy a stratégie vyučovania	<p>motivačné otázky – Aká stavba je na obrázku? Čo už o týchto stavbách vieš? Počas vlády ktorého panovníka sa začali stavať aj na našom území? V ktorom storočí to bolo?</p> <p>práca s textom dynamická projekcia – Dějiny udatného českého národa samostatná práca</p>
Zdroje	Dějiny českého udatného národa (http://dejiny.ceskatelevize.cz/) http://www.gothicroute.sk/ http://etc.usf.edu/

Aktivity

■ *S ktorou cestovkou pôjdem?*

- **cieľ:** prostredníctvom obrazového materiálu navrhnuť plán reprezentatívnej cesty
- **postup:** Žiakov môžeme rozdeliť do skupín (jednotlivých cestovných kancelárií); učiteľ figuruje ako potenciálny záujemca. Na základe práce s dostupnou literatúrou či Internetom žiaci odpovedajú na otázky a vypracúvajú úlohy z pracovného listu: Do slepej mapy zakresli slovenské gotické pamiatky. V ktorej časti Slovenska sa ich nachádza najviac? Ako sa nazýva táto oblasť? Vyhľadaj o nej 5 informácií. Následne žiaci navrhnu plán reprezentatívnej cesty – každý výber pamiatky/zastavenia argumentujú.

Evalvácia výstupov

- priebežné hodnotenie – na úrovniach učiteľ – žiak, žiak – žiak pri jednotlivých aktivitách na základe vopred stanovených kritérií
 - diskusná aktivita
 - aktivita pri práci s pracovným listom a učebným materiálom
 - schopnosť „prepájať“ jednotlivé informácie
- záverečné – prezentovanie projektovej úlohy, originálna prezentácia jednotlivých žiakov

**INŠPIRÁCIE
NÁPADY
PODNETY...**

Ročník	piaty
Tematický okruh	Od blízkeho k vzdialenému
Téma	Priestor a čas (Zmeny v mieste bydliska)
Popis	<p>V prípade jednod hodinovej týždennej dotácie sú vychádzky do mesta často nerealizovateľné. V takomto prípade je možné využiť na prehliadku mesta</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ webkameru ■ video, pripravené žiakmi či učiteľom ■ fotografie ■ interaktívnu prezentáciu s možnosťou porovnať podobu mesta v minulosti a súčasnosti. <p>V mojej praxi sa veľmi osvedčila mapa mesta, ktorú sme využili aj pri téme Múzeá.</p>

Ročník	piaty
Tematický okruh	Od blízkeho k vzdialenému
Téma	Pamiatky v priestore a čase (Historické pramene, múzeum, knižnica, archív)
Popis	<p>Osvedčené nápady:</p> <p>Pracovný list s obrázkami miestnych múzeí</p> <div style="border: 1px solid black; border-radius: 10px; padding: 10px; margin: 10px 0;"> <div style="margin-left: 10px;"> <p>Názov múzea:</p> <p>Číslo na mape:</p> <p>Adresa:</p> <p>Charakteristika:</p> </div> </div> <p>■ žiaci do pracovného listu dopĺňali požadované informácie, pričom mali k dispozícii mapu (každé múzeum bolo označené číslom), počítač s pripojením a list s charakteristikami jednotlivých múzeí (ich úlohou bolo samostatne zistiť, o ktoré múzeum ide), napr.:</p> <p>Táto stála expozícia predstavuje autentické prostredie a dielo národného umelca Martina Benku (1888- 1971), jednej z najvýznamnejších osobností zakladateľskej generácie slovenskej výtvarnej moderny, prezentujúcej život a mýtus rodnej zeme.</p> <p>Sprievodca múzeom</p> <p>■ v dostatočnom časovom predstihu žiakom prideliť „ich“ múzeum – úlohou je múzeum navštíviť a akýmkoľvek spôsobom sa čo najviac dozvedieť a následne o tom porozprávať spolužiakom...</p>

Ročník	piaty
Tematický okruh	Od blízkeho k vzdialenému Človek v premenách priestoru a času
Téma	Pamiatky v priestore a čase (Škola v minulosti a dnes), Ako si človek zmenšoval svet
Popis	<p>Lepšie jedenkrát vidieť ako stokrát počuť: obe témy je možné prebrať priamo v teréne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Obecná škola Kozlovice - http://www.relaxvpodhuri.cz/cz/obecna-skola/ ■ Technické museum Tatra Kopřivnice - http://www.tatramuseum.cz/ <p>Výstupom môžu byť jednoduché projekty o akcii, ale i „konferencia“ pre žiakov triedy/ročníka/školy, ktorí sa exkurzie nezúčastnili, príp. sa môže pripraviť videodokument o priebehu celej akcie (prepojenie s mediálnou výchovou).</p>

Ročník	piaty
Tematický okruh	Človek v premenách priestoru a času
Téma	<p>Spôsob obživy človeka (obchod)</p> <p>Popis V zmysle budovania medzipredmetových vzťahov je možné zaradiť do úvodu tejto témy hru na výmenný obchod:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Žiakov rozdelíme do skupín (podľa počtu žiakov). Každá skupina si vyberie remeslo a výrobky, ktoré bude predávať. Určí ich cenu – v prípade výmenného obchodu určia množstvo tovaru, ktoré dostanú za svoj výrobok, v prípade peňažného určia cenu, napr.: chlieb – 1 kg múky – 0,9 €. <p>Cieľom každej skupiny je čo najrýchlejšie „predať“ svoj tovar.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Alternatívou je využitie internetovej aplikácie AppleCup (Hra na trh - http://www.cse.cz/hranatr/). Upozornenie: Program je potrebné nainštalovať do vnútornej siete.

Ročník	šiesty
Tematický okruh	Obrazy starovekého sveta
Téma	Staroveké Grécko

Popis	<p>Žiaci pracujú s pracovným zošitom (dostupný na www.bellamos.sk/e-learn); spôsob jeho vyplnenia, aktivity sú v kompetencii každého učiteľa.</p> <p>Osvedčené nápady:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Grécke báje a povesti – žiaci mali za úlohu prečítať ľubovoľnú báj a spraviť z nej stručný zápis, príp. zilustrovať a zároveň zisťovať prepojenie na „skutočné“ grécke dejiny ■ Rodný list demokracie – žiaci vyplňajú formulár rodného listu (otcovia demokracie, dátum narodenia...) ■ Olympijské hry – motivačne pôsobí animácia Mr. Otto na olympijských hrách (http://gprime.net/flash.php/mr) – žiaci následne porovnávajú minulosť a súčasnosť hier... ■ Grécka architektúra – výborne sa prezentuje na 3D modeli Akropoly
--------------	---

Ročník	šiesty
Tematický okruh	Obrazy stredovekého sveta
Téma	Prepožičiavanie pôdy (vazalský systém)
Popis	<p>Najlepším spôsobom, ako si žiaci osvoja vazalský systém, je hra. Žiaci si rozdelia úlohy, naštudujú si informácie o spoločenskom postavení svojej postavy, zistia si okolnosti a priebeh vazalského sľubu, pripraví sa rekvizity. Samotnú scénu vazalského sľubu je možné sfilmovať.</p>

Ročník	šiesty, siedmy
Tematický okruh	Obrazy pravekého sveta, Obrazy stredovekého sveta, Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline, Slováci v Uhorskom kráľovstve...
Téma	Od lovca k roľníkovi... , Prepožičiavanie pôdy, Každodenný život, Príchod Slovanov, Veľká Morava...
Popis	<p>Motivačne veľmi dobre poslúžia aj české dejiny – http://dejiny.ceskatelevize.cz/. Forma kreslenej animácie dokáže výborne spojiť informáciu a zábavu v humornej nadsázke. Stránka zároveň obsahuje množstvo hravých testov, hier a kvízov.</p>

Ročník	siedmy
Tematický okruh	všeobecne
Téma	všeobecne
Popis	Čítanie s porozumením: Európske dejiny pre deti (Jacques Le Goff, Paseka 1997). Kniha veľmi priateľným spôsobom približuje dejiny Európy. Vynikajúcou pomôckou sú skvelé ilustrácie významného českého ilustrátora a grafika Petra Poša, využiteľné v každej časti vyučovacej hodiny.

Ročník	siedmy
Tematický okruh	Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline
Téma	Veľká Morava
Popis	Mladí vedci: v roku 2007 začal systematický terénny výskum v lokalite Bojná. Za mimoriadny možno označiť nález zvonov a pozlátených plakietsk. Ako tento nález zmenil naše poznanie histórie Veľkej Moravy? (internet ponúka veľké množstvo článkov tak o nálezisku v Bojne, ako aj rozhovorov s vedúcim archeologického výskumu, Karolom Pietom) Podobne môžeme pracovať s dostupnou literatúrou (Dvořák, Ferko, Hudec...). Motivačne môže pôsobiť: <i>Všetci berieme Velkú Moravu ako fakt, ale...</i>

Ročník	siedmy
Tematický okruh	Predkovia Slovákov v Karpatskej kotline
Téma	Veľká Morava (Príchod Konštantína a Metoda)
Popis	Dejepisná hra: ako sa mohli najrýchlejšie Konštantín a Metod dostať na Veľkú Moravu – využitie rôznych internetových aplikácií, odhad vzdialenosti, skutočná vzdialenosť, možnosti v 9. storočí a dnes.

Ročník	siedmy
Tematický okruh	Obrazy novovekého sveta

Téma	Objavitelia a dobyvatelia
Popis	<ul style="list-style-type: none">■ Som námorník – žiakom rozdáme charakteristiky najznámejších objaviteľov, pričom žiaci majú doplniť ich mená (na základe dostupnej literatúry, Internetu, edukačného CD, mapy...). Meno napíšu na papierovú lodičku ☺ a na dejepisnej mape zobrazia trasu predmetnej plavby...■ Príbeh koreničky - http://www.bbc.co.uk/schools/primaryhistory/worldhistory/pieces_of_eight/■ Príbeh Krištofa Kolumba - http://www.bbc.co.uk/schools/famouspeople/; stránka môže slúžiť nielen na predstavenie jednej z najznámejších postáv obdobia zámorských objavov, ale i ako východisko k definícii ich dôsledkov, resp. k opisu života na lodi.

Čo nám signalizujú výsledky medzinárodných meraní OECD PISA?

Štúdia OECD PISA od svojho štartu v roku 2000 používa rovnaký základný dizajn, ktorý umožňuje porovnanie dosiahnutých výsledkov v čase. Od roku 2003, keď sa Slovenská republika po prvýkrát zúčastnila štúdie OECD PISA, nenastala v nameranom výkone Slovenska, reprezentovaného našimi žiakmi, žiadna významná zmena. Matematická gramotnosť osciluje okolo priemeru krajín OECD. Čitateľská gramotnosť a prírodovedná gramotnosť nedosahujú ani tento priemer.

Výsledky medzinárodných meraní signalizujú, že základným problémom vo vzdelávaní žiakov je skutočnosť, že väčšina učiteľov pracuje so žiakmi na nižších úrovniach učenia sa – zapamätanie, porozumenie a aplikácia (pozri úroveň 1. – 3. Bloomovej taxonómie cieľov).

Takéto vyučovanie nie je v súlade s očakávaniami pracovného trhu. Trendom vývoja vo vzdelávaní je požiadavka, aby učitelia v našich školách prepájali vyučovanie na nižších úrovniach učenia sa s vyučovaním na vyšších úrovniach učenia sa – analýza, syntéza, hodnotenie (pozri úroveň 4. – 6. Bloomovej taxonómie cieľov).

Štátny vzdelávací program z roku 2008 (Zákon č. 245/2008 Z.z.) bol pokusom systémovo riešiť predpoklady na to, aby učitelia mali adekvátny priestor pre prácu na vyšších úrovniach učenia sa. Realizácia v praxi však ukázala, že dobrý zámer zastal na polceste a očakávanú zmenu nenaštartoval. Učebné plány v štátnom vzdelávacom programe stanovili časové dotácie povinných predmetov tak, že na realizáciu vlastných programov škôl nezostal takmer žiadny čas. Žiaci sa stále učia priveľa faktov, obsahov napriek tomu, že väčšinu ľahko a rýchlo nájdu aj bez pomoci učiteľa v ktoromkoľvek čase na ktoromkoľvek mieste sveta. Naopak, učiť sa pracovať s faktami na vyšších úrovniach učenia sa, znamená mať priestor a dobrú didaktickú pomoc od učiteľov.

Zdroj: Koršňáková, P., 2009; Bútora, D., Smreková, M., Križ, M., 2011

PRÍLOHY

Ktoré výchovno-vzdelávacie stratégie (postupy a metódy) by sa mali používať na dobrom vyučovaní ?

V našich školách, školských inštitúciách, v úradoch so zriaďovateľskou právomocou, ale aj medzi učiteľmi, žiakmi a rodičmi sa najčastejšie hovorí o tom, čo sa majú žiaci učiť, čo sa učia, čo sa budú učiť. Otázka ČO už sama osebe z významňuje obsah učiva. Množstvo málo funkčných a pre život málo užitočných poznatkov a vedomostí vedie k memorovaniu, preťažovaniu žiakov a najmä k blokovaniu času, ktorý by mohli učitelia a žiaci využívať ináč. Dôsledky sú fatálne – najčastejšie používanými metódami sú výklad učiva, práca s reprodukčnými úlohami a cvičeniami, skúšanie a známkovanie hotových obsahov, textov, pasáží, zadaní a pod.

Naznačený didaktický stereotyp je užitočné rozrušiť otázkami *prečo sa žiaci majú učiť* a tiež otázkou *ako sa majú učiť*.

Otázka PREČO z významňuje ciele učiva a zmysel učenia sa. Je to otázka, ktorá po nájdení odpovede, prípadne odpovedí, vysvetľuje žiakovi i učiteľovi, že to, čo sa naučím, budem ešte potrebovať v blízkej budúcnosti. Otázka AKO z významňuje metódy a postupy potrebné k dosiahnutiu cieľa. K metódam a postupom, ktoré súvisia s dobrým vyučovaním patria:

- učenie myslením a uvažovaním, otázky na vyučovaní, plánovanie, diskusia, debata podľa pravidiel, mapy mysle, divergentné zadania a myslenie, kooperatívne učenie, individuálne vedenie v učení (koučovanie, mentoring), sebahodnotenie a párové hodnotenie a pod.

Pre úplnosť je potrebné ešte formulovať otázku *Ako zistím, že som sa naučil to, čo som sa naučiť mal a chcel?* Táto otázka vyvoláva potrebu poskytovať žiakom v učení efektívnu spätnú väzbu a nástroje potrebné na sebahodnotenie.

Na dobrom vyučovaní by sa mali používať všetky otázky v jednom didaktickom kontexte, t.j. cieľ – obsah – metódy a formy – hodnotenie a sebahodnotenie.

Zdroj: Fisher, R., 1997.

O doprave nielen na kolesách

(pracovný list)

Pravek

Starovek

Stredovek

Novovek

O doprave nielen na kolesách

(komentár k pracovnému listu)

Pravek

Pravek

Netreba zabúdať, že aj chôdza je forma dopravy. Praveký človek si musel upravovať chodníky, odstraňoval prekážky. Neskôr začal využívať tie najjednoduchšie plavidlá z trstiny a kože, kanoe z kôry či monoxylu.

Starovek

Starovek

Dôraz na objav kolesa, neskôr vozov (ťahaných dobytkom), jazda na koni. Ďalším dôležitým spôsobom dopravy bola moreplavba – známe už boli člny, veslice i plachetnice.

Stredovek

Stredovek

Okrem už spomenutých druhov dopravy sa na moriach začali objavovať vojnové alebo obchodné plachetnice – karavely, ktoré umožňovali vďaka dômyselnejšej stavbe a lepšiemu vybaveniu dlhšie cesty – s tým súvisia námorské objavy a následne nové vedomosti, nové informácie, nové vynálezy...

Novovek

Novovek

Dôraz na objav pary – parný stroj, jeho využitie v doprave: Cugnotov voz, Fultonov parník (pozri Zaujímavosť...), Stephensonova lokomotíva Rocket.

Netreba však zabúdať na prvé funkčné ponorky (Turtle), balón bratov Montgolfierovcov... Veľmi zaujímavým intermezzom môže byť história bicykla (prepojenie s literatúrou – Ján Kollár ako prvý bicyklista)

História automobilovej dopravy je bohatá, výber je na každom vyučujúcom. Základná informácia – Benz a Daimler, prvé auto na benzínový pohon.

Splnenie dávneho sna o lietaní – od Leonardových nákresov vrtuľníka, cez balón a bratov Wrightovcov až po lety do vesmíru.

Úctyhodní Egyptáňa

(pracovný list)

Níl – úctyhodná rieka

*Bud' pozdravený, Níl...
Priniesol si potravu pre Egypt...
Keď sa vyleješ, zem sa raduje...
Tešíme sa, keď prídeš, ó Níl!
Tešíme sa, keď prídeš!
Ty, ktorý nasýtiš ľudí i zvieratá...
Tešíme sa, keď prídeš!*

**Vieš, prečo je Níl
úctyhodnou riekou?**

Zaujímavosti:

- Záplavy prichádzali každý rok takmer presne v rovnakom čase – v júni; vody opadávali v októbri.
- Záplavy neprinášali len množstvo vody, ale i úrodného bahna.
- Začiatkom novembra sa objavili prvé výhonky.
- Vodu zo záplav zachytávali Egyptáňa do nádrží, aby mali zásoby, keď hladina Nílu klesne – zavlažovacie hospodárstvo.

Úctyhodní faraóni

Faraón – štyri v jednom:

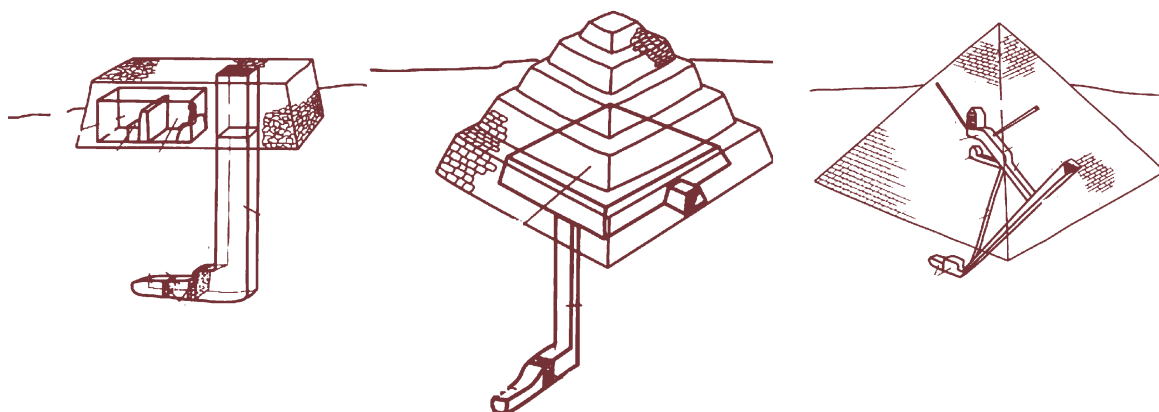
kráľ, hlavný kňaz, boh,
najvyšší veliteľ
armády

Zaujímavosti:

- V deň korunovačnej slávnosti musel panovník dokázať svoju kondíciu behom.
- Jednou z panovníkových právomocí bolo aj rozkazovanie rieke Níl – rozvodniť sa a zaplaviť pôdu.
- Keď chcel majiteľ pôdy vyčíslieť, aký je bohatý, spočítal dobytok s roľníkmi a uviedol celkové číslo. Ženy nerátal, pretože tie nemali takú vysokú hodnotu ako dobytok.
- Keď roľníci nemohli pracovať na poli, museli pracovať na stavbe pyramíd.

Sila pyramíd

Fakty:

Zaujímavosti:

- Veľká pyramída je kamenný počítač...
- Pyramída je matematický horoskop...
- Pyramída je observatórium...
- Pyramída je obrovský kalendár...
- Pyramída = slnečný kalendár...

Múmie

Zdroje:

Deary, T.: Úctyhodní Egypťania. Bratislava: Slovart, 2006.

http://4.bp.blogspot.com/_r6fNb9-tw0E/TUvLtwieMql/AAAAAAAAAEg/gd9kU1i7D-s/s1600/mastaba-pyramid.jpg

Vel'ká Morava

(učebný materiál)

Čo bolo pred Vel'kou Moravou...

■ Príchod Slovanov na naše územie

- po prvej vlne sťahovania národov sa v 5. – 6. storočí dali do pohybu Slovania
- dodnes historici presne nevedia, kde slovanské kmene presne sídlili, pravdepodobne to bolo medzi riekami Vislou a Dneprom
- Slovania sa vydali troma smermi – na západ (do strednej Európy), na juh (na Balkánsky polostrov), na východ (do východnej Európy za riekou Dneper)

■ Samova ríša

- Slovanov trápili časté nájazdy Avarov
- Avari – kočovníci z Ázie

- Prečo dodnes historici presne nevedia, kde slovanské kmene presne sídlili?
- Ku ktorej vetve patria Slováci?

Ak chcel nejaký Avar cestovať, nedovolil zapriať ani koňa, ani vola, ale tri alebo štyri, alebo päť žien dal zapriať do taligy a dal sa Avar ťahať.“

Nestorov letopis

- Samo – franský kupec, ktorého si po porážke Avarov zvolili Slovania za panovníka – vznikla tzv. Samova ríša (623 – 658), kmeňový zväz, dočasne spájajúci slovanské kmene na našom území proti Avarom a Frankom

- Vieš, ako sa nazýva jediný písomný prameň, ktorý pojednáva o Samovej ríši?
- Ako vykresľuje vzťahy Avarov a Slovanov?
- Môžeme na mape ukázať presné územie Samovej ríše? Svoju odpoveď zdôvodni.

„V štyridsiatom roku Chlotara človek menom Samo, národnosťou Frank z kraja Senonago priviedol so sebou mnohých kupcov a uberal sa obchodovať k Slovanom zvaným Vinidi. Slovania sa už začali búriť proti Avarom, nazývaným Huni... Huni každoročne prichádzali k Slovanom prezimovať, na lôžka si brávali manželky Slovanov a ich dcéry. Popri znášaní iných násilností Slovania odvádzali Hunom poplatky... Keď Vinidi s vojskom zaútočili proti Hunom, kupec menom Samo postupoval s nimi vo vojsku. A tu preukázal takú veľkú schopnosť proti Hunom, že to vzbudilo obdiv, a nesmierny počet z nich bol pobitý mečom Vinidov. Vinidi, spoznávajúc Samovu užitočnosť, zvolili si ho za kráľa nad sebou a tu šťastlivo panoval 35 rokov. Za jeho vlády Vinidi viedli mnohé boje proti Hunom...“

■ Nitrianske kniežatstvo a Pribina

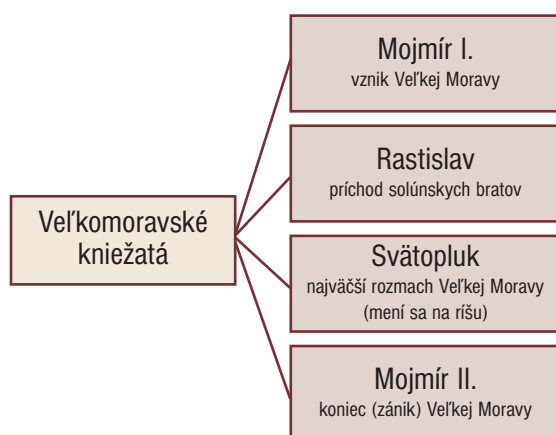
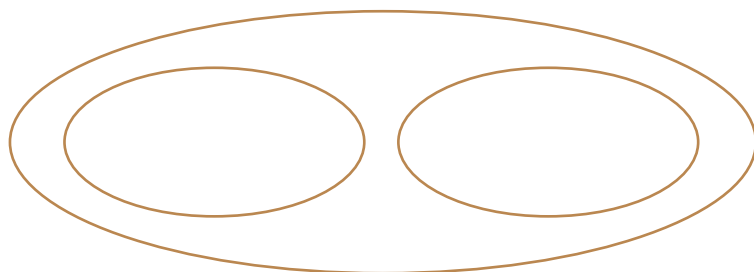
- Pribina – podľa mena najstarší známy slovanský vládca na území Slovenska
- jeho sídlom bola Nitra – v r. 828 dal Pribina vysvätiť prvý známy kostol západných a východných Slovanov
- po vpáde Mojmíra do Nitry Pribina utiekol a po mnohých peripetiách dostal do léna územie v Dolnej Panónii pri rieke Zale ústiacej do Blatenského jazera – sídlo Blatnohrad
- stal sa horlivým christianizátorom
- ako úspešný vládca a spojenec Východofranskej ríše bol pre veľkomoravskú dynastiu nebezpečným konkurentom

Nitra bola kniežacím sídlom už v predveľkomoravských časoch, avšak má veľmi bohaté aj praveké dejiny – významným centrom bola už v čase Kvádov. Po zániku Veľkej Moravy sa stala významným stredovekým mestom.

- Spomeň si, čo je to léno.
- Vysvetli pojem christianizátor.
- Vyhľadaj na mape územie Pribinovho dolnopanónskeho sídla.

Veľká Morava

■ 833 – vznik Veľkej Moravy

- Zakresli do diagramu pojmy Moravské kniežatstvo, Nitrianske kniežatstvo, Veľká Morava a na základe grafu popíš spôsob jej vzniku.

Dejiny Veľkej Moravy sú poznačené neustálymi spormi s Východofranskou ríšou, a to najmä v troch sférach: politickej (platenie tzv. dani z mieru – výpalné, zasahovanie do výberu panovníka), hospodárskej a duchovnej. Všetci veľkomoravskí panovníci sa tejto závislosti snažili zbaviť. Jedným z úspešných pokusov bolo i pozvanie solúnskych bratov.

■ 863 – príchod Konštantína a Metoda, solúnskych bratov

■ Konštantín

■ autor prvého písma Slovanov, hlaholiky

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/Of/Hlaholika.gif>

■ autor Proglasu – predslov k staroslovienskemu prekladu Biblie, napísaný Konštantínom Filozofom v rokoch 863-867. Proglas je považovaný za prvé literárne dielo v spisovnom staroslovienskom jazyku

Ved' čo by ten muž poznal všetky jazyky, nevyslovil by bezmedznú ich bezmocnosť. Predsa však svoje podobenstvo prikladám, významu mnoho v málo slovách hovoriac: Lebo sú nahé bez kníh všetky národy...

http://zlatyfond.sme.sk/dielo/93/Filozof_Proglas

■ Metoda

- panónsky-moravský arcibiskup
- zároveň pápežský legát
- učiteľ slovanskej vysokej školy a literárnej školy

■ Moravsko-panónske legendy

- pochádzajú z 9. storočia
- najstaršie a najdôležitejšie pramene, ktoré hovoria o účinkovaní solúnskych bratov na Veľkej Morave, pričom vykresľujú náboženské, politické a kultúrne pozadie vtedajšej spoločnosti
- údaje a informácie, ktoré sú overiteľné aj v iných prameňoch a ktoré sú také presné o vtedajších pomeroch v Byzantsku, na Veľkej Morave a v Ríme a o vtedajších byzantsko-slovanských politických a kultúrnych vzťahoch, že ich museli rozprávať priamo svedkovia udalostí
- autori sú neznámi a mienky bádateľov sa v tomto bode rozchádzajú
- Život Konštantína sa najčastejšie pripisuje Klementovi Ochridskému, Život Metoda Gorazdovi (nástupcovi Metoda)

Konštantín vytvoril pre Veľkomoravanov písmo, nie jazyk. Naši predkovia používali už po príchode na slovenské územie bohatý a rozvinutý jazyk – staroslovienu, „prv však Slovieni nemali knihy (písmená), ale z črt a zárezov čítali a hádali, súc ešte pohanmi. Pokrstiac sa, pokúšali sa rímskymi i gréckymi písmenami písať sloviensku reč bez poriadku...”

■ zisti v kalendári, ktorý deň bol na pamiatku príchodu Konštantína a Metoda vyhlásený za štátny sviatok a zdôvodni, prečo sa tak stalo.

Metoda bol odvečený do Franskej ríše, kde ho trýznili a ponižovali. Franskí biskupi ho postavili pred súd, pričom ho obvinili z niekoľkých previnení. Metoda odsúdili na doživotie. Celá záležitosť, teda zajatie, súdenie a odsúdenie Metoda sa pritom odohrávali v najväčšom utajení. Pápež Ján VIII. rázne zakročil a žiadal okamžité prepustenie Metoda, čo sa aj stalo. Jeho návrat na Veľkú Moravu však znamenal aj obnovenie problémov s franskými knázmami i so Svätou ríšou.

■ Koniec Veľkej Moravy

Treba vedieť, že moravské knieža Svätopluk bol udatným a u kmeňov s ním susediacich obávaným mužom. Tento Svätopluk mal troch synov. Keď zomieral, rozdelil svoju krajinu na tri časti a svojim trom synom zanechal po jednej časti. Prvého ustanovil za veľké knieža, ostatných dvoch však, aby boli pod mocou prvého syna. A napomínal ich, aby nerobili roztržku jeden proti druhému, (pričom) im predložil takýto príklad: Vzal a zviazal tri prúty a podal ich prvému synovi, aby ich zlomil; keď to ten nevládalo, dal ich opäť druhému a podobne aj tretiemu. Potom tie tri prúty rozviazal a dal ich tým trom po jednom. Oni ich vzali a na príkaz, aby ich zlomili, ihneď ich zlomili. A takýmto príkladom ich napomenul a povedal: „Keď zostanete v dorozumení a v láske nerozlučiteľní, nepriatelia vás nebudú môcť poraziť a podmaniť. Ak však povstane medzi vami roztržka a súperenie a oddelíte sa na tri osobitné vlády, nepodliehajúc prvému bratovi, i jeden druhého zničíte, i susedia nepriatelia vás úplne spustošia.“ Keď potom po smrti tohto Svätopluka jeden rok v mieri pretrvali, povstala medzi nimi škriepka a roztržka a jeden proti druhému podnikli vnútornú vojnu. Prišli Turci, úplne ich zničili a zaujali ich krajinu, v ktorej i teraz bývajú. A pozostatky ľudu sa rozptýlili, utiekli k susedným kmeňom, k Bulharom, k Turkom, k Chorvátom a k ostatným kmeňom.

Konštantín Porfýrogenet: O spravovaní ríše

■ **Vysvetli túto povesť vo svetle udalostí, nasledujúcich po smrti Svätopluka.**
■ **Pomenuj tri dôvody zániku Veľkej Moravy.**

■ Nielen o politike

- *kultúra a vzdelanosť*
- *kultúra a vzdelanosť sa rozvíjala až v po r. 863, po príchode Konštantína a Metoda, v podobe slovanského písomníctva*
- *aj materiálna kultúra – vyspelé umelecké remeslo (kováčstvo, šperkárstvo)*
- *sakrálna aj svetské stavby – bazilika na Bratislavskom hrade, kostoly na Devíne, hradiská – dvorce (pozri mapu)*

Odporúčaná stránka:
<http://cea.livinghistory.cz/>

Rozsah Veľkomoravskej ríše za Svätopluka (editor dejepisných máp)

■ život obyčajného človeka

- ľudia sa dožívali nízkeho veku – priemerný vek žien bol 30 rokov, 1/3 detí (niekedy až 1/2) sa nedožila dospelosti
- odev – prostý človek mal spodné a vrchné oblečenie z ľanového a konopného plátna, bohatší ľudia (tzv. nobilita) mali odev z jemnejších tkanín a honosnejšie ozdoby (zakončenie opasku z drahých kovov, meče s bohato zdobenou rukoväťou)
- hygiena – hrebeň vyrobený z kosti alebo parohu (bohato zdobený), potrebovali ho aj muži na brady, u žien aj manikúrová súprava či lyžička na čistenie uší

■ Zo stránky <http://cea.livinghistory.cz/> zisti, aké remeslá živili obyvateľov Veľkej Moravy.

■ Pokús sa určiť, na ktorom obrázku je zobrazený odev šľachtica.

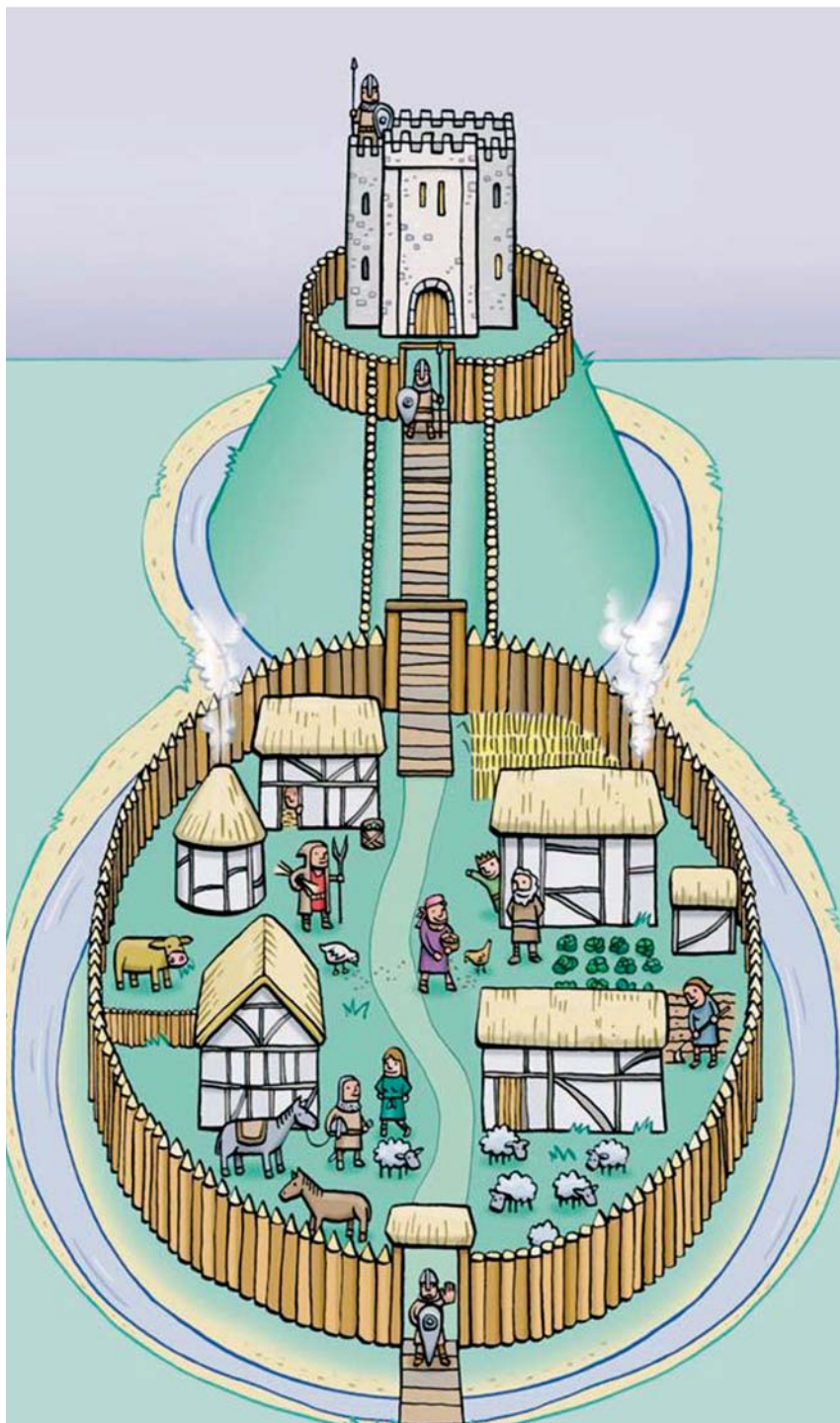
■ Dokážeš popísať výstroj a výzbroj bojovníka?

Zdroje:

Daniš, M., Kratochvíl, V.: Pomocník k dejepisu pre 7. ročník základných škôl. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2005.
Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti 3. Budmerice: Rak, 2004.
Kováč, D.: Dejiny Slovenska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998.
Kučera, M.: Stredoveké Slovensko (Cesta dejinami). Bratislava: Perfekt, 2002.
Segeš, V.: Kniha kráľov. Bratislava: Kleio, 1998.
<http://blog.tyzden.sk/tomas-hupka/2010/08/05/zapas-o-moc-po-stopach-nasej-identity-iv/>
http://www.kostym.cz/Cesky4_Odivani/vmorava.pdf

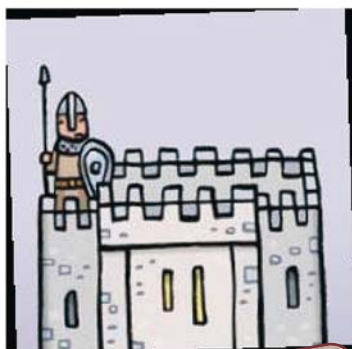
Život na stredovekom hrade

(pracovný list)

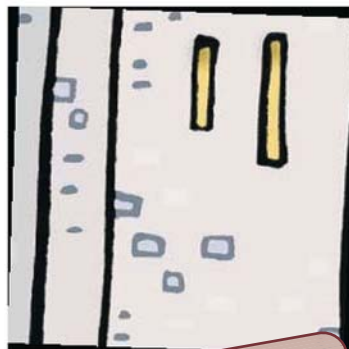

Dokážeš k obrázku
správne priradiť
nasledujúce pojmy?

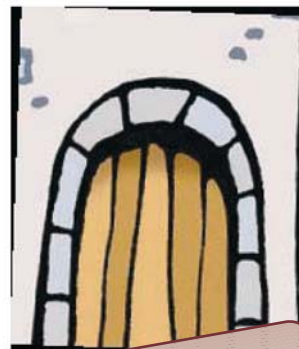
- ☐ palisády
- ☐ veža
- ☐ zemný val
- ☐ priekopa
- ☐ podhradie

Veža a opevnenie

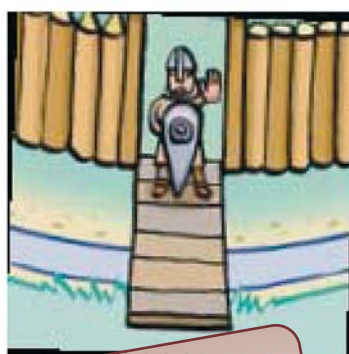
Stavebný materiál

Oblúky

Malé okná

Padací most

**Dokážeš vysvetliť,
prečo je na hrade**

- ☐ **tma?**
- ☐ **stiesnene?**
- ☐ **hlučne?**
- ☐ **smrad?**
- ☐ **dym?**

Hrady v našom okolí

Zdroje:

http://downloads.bbc.co.uk/history/handsonhistory/HOH_Castle_activities.pdf

http://downloads.bbc.co.uk/history/handsonhistory/HOH_castle_eye_spy.pdf

Gotika

(pracovný list)

Vieš, že neexistujú dva úplne rovnaké hrady? Odlišujú sa počtom veží, palácov a hospodárskych stavieb, ale tiež systémom schodísk, pavlačí, podzemných chodieb, či vnútorným vybavením a výzdobou...

Niečo na rozcvičku:

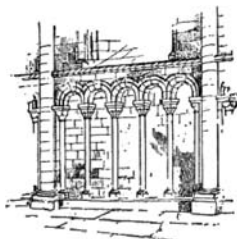
- Aká stavba je na obrázku? Čo už o týchto stavbách vieš?
- Počas vlády ktorého panovníka sa začali stavať aj na našom území? V ktorom storočí to bolo?
- Vyhládaj, aký stavebný sloh vtedy v Európe vládol. Pozorne si potom prečítaj nasledujúci text a uprav ho tak, aby bol faktograficky správny.

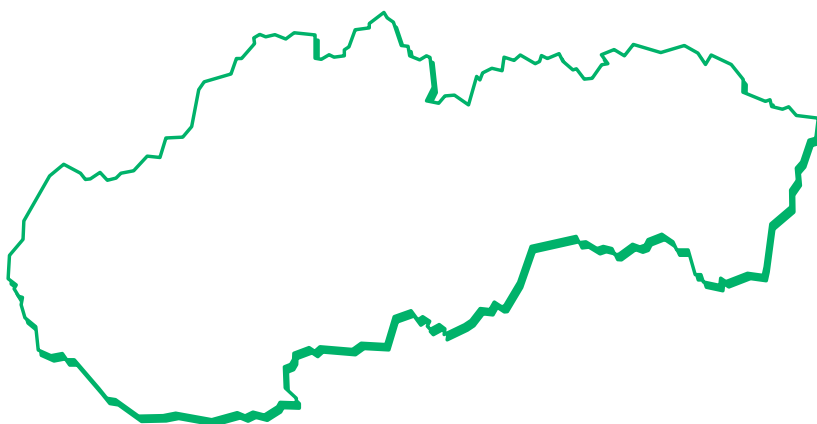
? vznikla vo Francúzsku v polovici 12. storočia. Typickým stavebným prvkom ? slohu je polkruhový oblúk. Bol využívaný pri stavbách rotúnd a bazilík, ktoré dodnes prekvapujú ľahkosťou a veľkým vnútorným priestorom, čo nie je možné povedať o románskych katedrálach. Pre gotické stavby je charakteristický systém oporných pilierov a oblúkov. Významnou kultúrnou pamiatkou, so stavbou ktorej sa začalo v 14. storočí, je chrám sv. Víta. Jeho prvým staviteľom bol Peter Parléř a po ňom prevzal vedenie stavby Matej z Arrasu. V gotickom štýle sa stavali aj svetské stavby. Patria k nim meštianske domy, radnice, hrady.

- Pozri si časť zo seriálu Dějiny udatného českého národa – Karel IV. – staviteľ. Pomenuj stavby, ktoré dal postaviť Karel IV.

Prirad' k obrázkom nasledujúce pojmy:

- portál (vstupná brána)
- oporný systém
- lomený oblúk
- arkáda

- *Do slepej mapy zakresli slovenské gotické pamiatky.*
- *V ktorej časti Slovenska sa ich nachádza najviac?*
- *Ako sa nazýva táto oblasť?*
- *Vyhľadaj o nej 5 informácií.*

Gotické pamiatky v našom okolí

Úlohy:

- *Nakresli svoj osobný erb a mapku svojho fiktívneho panstva.*
- *Dokážeš vytvoriť synchrónnu (súbežnú, paralelnú) časovú priamku dejín Uhorska a Európy do 15. storočia?*

Ako rešpektovať v školskom vyučovaní individuálne odlišnosti medzi žiakmi?

Škola, školské prostredie je prienikom odlišných hodnotových orientácií rodičov, žiakov i učiteľov. Tento fakt je vyjadrený v podobe sloganu ...každý z nás je v niečom najlepší... aj na pamiatkovom hrnčeku vyrobenom pri príležitosti 10. výročia vzniku Súkromnej základnej školy BellAmos. V početných interakciách a komunikáciách, pri rôznych školských podujatiach sa stretávame s názorom, že ak rodičia majú dve deti, uplatňujú k nim približne rovnaký výchovný prístup, hoci každé dieťa je iné. Ak je tomu tak v menšej sociálnej skupine, akou je rodina, s určitosťou vieme povedať, že tomu tak bude i v školských triedach. Uznatie individuálnych odlišností medzi jednotlivými žiakmi je možné priblížiť bájkou Škola zvierat, ktorú napísal pedagóg dr. R. H. Reeves:

Zvieratá sa raz rozhodli, že musia urobiť niečo hrdinské. Zriadia teda školu. Vypracovali učebné osnovy, ktoré obsahovali beh, šplhanie, plávanie a lietanie. Aby sa zjednodušila administratíva, všetky zvieratá sa mali učiť všetky predmety-

Kačica bola výborná v plávaní, dokonca lepšia ako učiteľ, a mala výborné známky z lietania. Bola ale veľmi slabá v behu. Musela preto zostať po škole a nechať plávanie, aby mohla trénovať beh. Trvalo to tak dlho, až si zničila plávajúce blany a potom bola v plávaní len priemerná. Priemerný prospech bol však na škole prijateľný, takže si s tým nikto nerobil starosti okrem kačice.

Zajac bol v behu najlepší v triede, ale nervovo sa zrútil, keď mal toľko doháňať v plávaní. Veverička bola výborná v šplhaní, ale len dovtedy, než si vypestovala pocit menejcennosti v lietaní tým, že učiteľ požadoval, aby vzlietla zo zeme a nie z vrcholca stromu. Navyše dostala svalové kŕče od preťažovania svalov a dostala 3 zo šplhania a 4 z behu.

Orol bol žiakom, ktorý často prejavoval nesúhlas so spôsobom pri nácviku a bol preto stále napomínaný učiteľom. Na hodinách šplhania bol na vrchole stromu vždy prvý, ale trval na svojom spôsobe, ako sa tam dostať.

Na konci roka mal najlepší priemerný prospech mimoriadne nadaný uhor, ktorý skončil s vyznamenaním. Veľmi dobré plával, bol celkom dobrý v behu a v šplhaní a vedel aj trochu lietať.

Stepné psy odmietli chodiť do školy, lebo správa školy nezahrnula do osnov hranie a norovanie. Svoje deti dali učiť jazvecovi. Neskôršie sa spojili s krtmi a sysľami a otvorili úspešnú súkromnú školu.

Zdroj: Covey, S. R., 1997.

P.S. Akákoľvek podobnosť so zriadením a otvorením Súkromnej základnej školy BellAmos v Martine je čisto náhodná.

Literatúra

- Augusta, J.: U pravekých lovcov. Bratislava: SPN, 1980.
- Bauer, J.: Co v učebnicích nebylo. Brno: Moba, 2005.
- Bednaříková, J., Kysučan, L., Fejfušová, M.: Dějepis 6 – Pravěk, starověk – Interaktivní učebnice. Brno: Nová škola, 2009.
- Bútora, D., Smreková, M., Križ, M.: Opustíme skanzeny: školy pre 21. storočie. In: SME, 24.2.2011. Dostupné na webe: <http://komentare.sme.sk/c/5779565/opustme-skanzeny-skoly-pre-21-storocie.html>
- Covey, S. R.: 7 návyků vůdčích osobností. Pro úspěšný a harmonický život. Praha: Pragma, 1997.
- Daniš, M., Kratochvíl, V.: Pomocník k dejepisu pre 7. ročník základných škôl. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2005.
- Deary, T.: Stuchnutý stredovek. Bratislava: Slovart, 2009.
- Deary, T.: Surová doba kamenná. Bratislava: Slovart, 2008.
- Deary, T.: Úctyhodní Egypťania. Bratislava: Slovart, 2006.
- Detská univerzita aj pre dospelých I. Bratislava: Perex, 2003.
- Detská univerzita aj pre dospelých III. Bratislava: Perex, 2005.
- Detská univerzita aj pre dospelých V. Bratislava: Perex, 2007.
- Dvořák, P.: Lovci mamutov a tí druhí. Bratislava: Mladé letá, 1983.
- Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti 1. Budmerice: Rak, 2002.
- Dvořák, P.: Stopy dávnej minulosti 3. Budmerice: Rak, 2004.
- Fisher, R.: Učíme deti myslieť a učiť sa. Praha: Portál, 1997.
- Furrel, D.: Kam aj kráľ chodí pešo. Bratislava: Kalligram, 2006.
- Harkabusová, E.: Hodnotenie učebnej činnosti žiaka. Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum Banská Bystrica, 2003.
- kol.: Klíčové kompetence v základním vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007.
- kol.: Ottov historický atlas Slovensko. Praha: Ottovo nakladatelství, 2009.
- kol.: Slovenské dejiny v obrázkoch (od najstarších čias po súčasnosť). Praha: Ottovo nakladatelství, 2008.
- Koršňáková, P.: Národná správa OECD PISA Sk 2009. Bratislava: NÚCEM, 2010.
- Kováč, D.: Dejiny Slovenska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998.
- Kratochvíl, V.: Integrativními tematickými celkami k mezipredmetovému vzťahom. [online] <http://www.msmt.cz/vzdelavani/program-seminare-historie-a-skola-iv> [citované 23. mája 2010]
- Kučera, M.: Stredoveké Slovensko (Cesta dejinami). Bratislava: Perfekt, 2002.
- Kvirenc, J.: Evropa do roku 1914 (historie v dokumentech). Praha: Dialog 2007.
- Mistrik, J.: Jazyk a reč. Bratislava: Mladé letá, 1999.
- Novák, M.: Koľko autonómie unesie škola? In: Pedagogické rozhľady, 1, 2001.
- Novelli, L.: Einstein a stroje času. Bratislava: Buvik, 2005.
- Petránová, L.: Průvodce všedním životem ve středověku. Praha: Albra, 2005.
- Prax učiteľov slovenských škôl na nižšom sekundárnom stupni z pohľadu medzinárodného výskumu OECD TALIS 2008. Národná správa. Bratislava: NÚCEM, 2010.
- Průcha, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009.
- Průcha, J.: Pedagogická encyklopédia. Praha: Portál, 2009.
- Rötling, G.: Ako si učiteľ môže hodnotiť svoje psychodidaktické kompetencie. In: Pedagogické rozhľady, 13, 2004.

- Rötling, G: Pedagogické riadenie školy. Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum Banská Bystrica, 2004.
- S každým dieťaťom sa ráta. Banská Bystrica: MPC, 2006.
- Segeš, V.: Kniha kráľov. Bratislava: Kleio, 1998.
- Turek, I.: Didaktika. Bratislava: Iura Edition, 2010.
- Vykoupil, L., Antonín, R., Fejfušová, M.: Dějepis 7 – Středověk – Interaktivní učebnice. Brno: Nová škola, 2009.
- Zelina, M.: Výchova k slobode. In: Pedagogické rozhľady, 1, 2001.

<http://blog.tyzden.sk/tomas-hupka/2010/08/05/zapas-o-moc-po-stopach-nasej-identity-iv/>
http://downloads.bbc.co.uk/history/handsonhistory/HOH_Castle_activities.pdf
http://downloads.bbc.co.uk/history/handsonhistory/HOH_castle_eye_spy.pdf
<http://dromedar.topky.sk/cl/100073/272204/EXTRA-Lokomotiva-c-1>
<http://etc.usf.edu/>
<http://marusic.blog.sme.sk/c/81119/Madison-hroza-v-Bielom-dome.html>
<http://oi.uchicago.edu/OI/MUS/ED/mummy.html>
<http://science.nationalgeographic.com/science/prehistoric-world/prehistoric-time-line.html>
<http://veda.sme.sk/c/4342748/strucne-dejiny-zachodov.html>
<http://www.ancientegypt.co.uk/mummies/story/main.html>
http://www.bbc.co.uk/history/interactive/games/pyramid_challenge/index_embed.shtml
<http://www.bbc.co.uk/schools/famouspeople/>
http://www.bbc.co.uk/schools/primaryhistory/worldhistory/pieces_of_eight/
http://www.bbc.co.uk/sn/prehistoric_lifl/
<http://www.dfsr.sk>
http://www.fairtrade.cz/upload/sarka_infolist_detskaprace.pdf
<http://www.gothicroute.sk/>
<http://www.guedelon.fr/en/>
<http://www.iencyklopedie.cz/>
http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnfilmpdfquestions_116.pdf
http://www.kostym.cz/Cesky4_Odivani_vmorava.pdf
<http://www.lingvo.info>
<http://www.mozgovna.sk> (Čo je energia a ako sa vyrába)
<http://www.msnbc.msn.com/id/7348103/>
<http://www.nationalgeographic.com/pyramids/>
http://www.petrzalskenoviny.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=1081&Itemid=15
<http://www.rozvojovevzdelavanie.sk>
http://www.simopt.cz/multimedia/#/cz/menu_0/presentation/animovany-stvoreni/page_1
http://www.stolenchildhoods.org/mt/archives/videostories/coffee_plantation/index.php
<http://www.stopdetskepraci.cz>
http://www.stopdetskepraci.cz/download/video/Detska_prace_final.avi
<http://www.unicef.sk>
<http://www.varianty.cz>
<http://www.virtualtravel.cz/egypt.html>
<http://www.yourchildlearns.com/megamaps/castle.html>

978-80-970692-0-9

9 788097 069209